

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Příprava příslušníků Hasičského záchranného sboru
ke zvládnutí krizových situací**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracoval:

Josef Benda

Brno 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Příprava příslušníků Hasičského záchranného sboru ke zvládnání krizových situací“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 20. 4. 2010

.....

Josef Benda

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce a které si velice vážím.

Děkuji panu PhDr. Svatoslavu Švábovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Josef Benda

OBSAH

Úvod	2
1. Bezpečnostní stav současné společnosti	4
1.1 Bezpečnostní struktura veřejné správy	4
1.2 Rizika a možné dopady v současnosti	7
1.3 Struktura řešení příčin	19
1.4 Řízení	27
2. Příprava příslušníků HZS ke zvládnutí krizových situací	30
2.1 Služební poměr	30
2.2 Vzdělávání	35
2.3 Vstupní příprava příslušníků	37
2.4 Dílčí závěr	47
Závěr	48
Resumé	49
Anotace	50
Seznam použité literatury	51
Seznam symbolů a zkratk	54
Seznam příloh	55

Úvod

Požární ochrana (dále jen PO) a zvláště pak profesionální prošla za dobu své existence složitým vývojem. Po vzniku Československa a období protektorátu se započalo s budováním samostatných orgánů státní správy i v této oblasti. Zlomovým se stal rok 1989, který přinesl nejen změny společenské a ekonomické, ale zároveň se stal zásadním a rozhodujícím pro zrod nového záchranného sboru.

Česká republika (dále jen ČR) započala v devadesátých letech minulého století s reformou veřejné správy obnovou samosprávy a rekonstrukcí územní veřejné správy. Přijetím ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky vyplynulo, že základní povinností státu je i ochrana životů a zdraví občanů a majetkových hodnot. Zákonnou bezpečnost měly zajišťovat ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby.

Současně je potřebné si připomenout, že již od počátku sedmdesátých let minulého století se změnila zásahová činnost profesionálních jednotek požární ochrany (dále jen JPO) ze zásahů u požárů ve prospěch technických zásahů např. likvidace následků živelních pohrom, technologických havárií, úniku ropných a chemických látek, zásahy u dopravních nehod a další.

Dalším významným rokem pro hasiče se stal rok 2000, kdy byly Parlamentem ČR schváleny čtyři zákony upravující vztahy bezpečnostního systému (dále jen BS) v otázkách bezpečnosti, působnosti, pravomocí a postavení, a to zvláště nově vzniklého sboru. Přechodem na nové uspořádání sboru a začlenění do struktury Ministerstva vnitra ČR (dále jen MV ČR) došlo ke změnám i v oblasti personální a kázeňské pravomoci a to zejména přechodem z pracovního do služebního poměru.

Nově vznikající záchranný sbor měl kromě hašení požárů a likvidace následků mimořádných událostí dosud zabezpečovaných Hasičským záchranným sborem ČR (dále jen HZS ČR) v kompetenci MV ČR plnit i úkoly ochrany obyvatelstva, které dosud zajišťoval systém civilní ochrany.

Cílem mé bakalářské práce s názvem „Příprava příslušníků Hasičského záchranného sboru ke zvládnání krizových situací“ je přiblížit současný stav vzdělávání příslušníků HZS ČR pro splnění kvalifikačních předpokladů.

První kapitolu bakalářské práce věnuji struktuře bezpečnostního systému státu ve vztahu k zajištění bezpečného prostředí. Zabývám se i připraveností na možné hrozby a řešení krizových situací příslušnými orgány. Rovněž se zaměřuji na případné postupy orgánů na všech stupních veřejné správy.

Ve druhé části práce se zabývám přípravou příslušníků HZS ČR ke zvládnání krizových situací. V úvodu se věnuji předpokladům pro přijetí uchazečů o povolání příslušníka, a uvádím přísná kritéria stanovená pro přijetí do služebního poměru. Následně popisuji zcela nový systémový model vzdělávání a modulový scénář charakterizující „Vstupní přípravu příslušníků“ (dále jen VPP). Tento zcela nový model přinesl rozšíření o nové prvky výuky a výcviku pro splnění odborné způsobilosti příslušníka, které se skládají z teoretických znalostí a praktických dovedností.

1. Bezpečnostní stav současné společnosti

Česká republika se přihlásila k „Akčnímu programu Společenství“ v oblasti civilní obrany vydaný Evropskou unií (dále jen EU) v roce 1999. Dvěma hlavními prioritami programu jsou prevence katastrof a veřejná informovanost. Program nemá v úmyslu nahradit vlastní opatření členských zemí, ale v souladu s principem vzájemné pomoci má tento systém pouze podporovat a doplňovat.

Akční program EU pro oblast civilní ochrany byl ustaven k tomu, aby přispěl k ochraně obyvatelstva, životního prostředí a majetku v případě přírodních a antropogenních katastrof. Účelem programu je napomáhat rozvoji spolupráce v této oblasti, doplňovat národní postupy a metody činnosti v civilní ochraně, podělit se o zkušenosti, vzájemně si pomáhat snižovat ztráty na lidských životech, počtu zraněných, materiálních a ekologických škodách a škodách na životním prostředí.

Program neurčuje jednotný postup pro členské státy, ale především podporuje a doplňuje činnost členských států na centrální, regionální i místní úrovni.

1.1 Bezpečnostní struktura veřejné správy

Česká republika je demokratickým státem a její BS slouží k zabezpečení lidských a občanských práv a ochraně demokratických hodnot. Mezi základní cíle státu patří prosazování a ochrana životních, strategických a dalších důležitých zájmů a rovněž zajištění adekvátní a účinné reakce na možné druhy hrozeb a rizik. Připravený systém musí nejen efektivně a včas hrozby a rizika vyhodnocovat, ale také jim předcházet a maximálně eliminovat důsledky.

Cílem bezchybného bezpečnostního systému je okamžitá a koordinovaná příprava všech rozhodujících činností a příslušných řídicích orgánů na všech úrovních státní správy a samosprávy. Základním předpokladem funkčnosti bezpečnostního systému je právní zakotvení, dostatečná transparentnost a informovanost s možností veřejné

kontroly a taktéž musí být v souladu s platnými normami v oblasti lidských práv a svobod.

Základním dokumentem bezpečnostní politiky ČR ovlivňující celkový koncepční rámec problematiky bezpečnosti v ČR je Bezpečnostní strategie, přijatá usnesením vlády ze dne 10. prosince 2003, č. 1254.

Na tento dokument navazují dílčí strategie a koncepce. Ke klíčovým patří zejména:

- vojenská strategie ČR,
- koncepce zahraniční politiky ČR,
- koncepce ochrany obyvatelstva.

Základní rámec pro formulaci a realizaci BS ČR je dán:

- Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.
- Ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR.
- Zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- a dalšími navazujícími zákony a podzákonnými normami.

Nedílnou součástí jsou spojenecké mezinárodní závazky vycházející z členství ČR v NATO, EU, Organizaci spojených národů a Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Odpovědnost za zajištění bezpečnosti státu mají složky zákonodárné, výkonné, bezpečnostní a soudní. Bezpečnostní systém je koncipován tak, aby každá z jeho součástí byla schopna realizovat zákonem stanovené úkoly samostatně. Za funkčnost komplexního působení celého bezpečnostního systému odpovídá vláda ČR.

Pojem bezpečnost chápe BS ČR jako žádoucí stav, kdy jsou na nejnižší míru snížena rizika plynoucí z hrozeb vůči obyvatelstvu, svrchovanosti a územní celistvosti, demokratickému zřízení a principům právního státu, vnitřnímu pořádku, majetku, životnímu prostředí, plnění mezinárodních bezpečnostních závazků a dalším definovaným zájmům.

Bezpečnostní prostředí je soubor vnitřních a vnějších faktorů ovlivňujících bezpečnostní politiku státu. Lze jím označit prostor nacházející se uvnitř státu i vně státních hranic, v němž se realizují a střetávají zájmy státu se zájmy jiných aktérů mezinárodních vztahů a v němž se odehrávají procesy, které mají významný vliv na úroveň bezpečnosti státu.

Zajišťování bezpečnosti ČR se děje v základních oblastech a to:

- politice vnitřní bezpečnosti,
- ochrany obyvatelstva,
- zahraniční politice,
- obranné politice.

Cílem politiky v oblasti vnitřní bezpečnosti je formulovat a realizovat zásady směřující k ochraně demokratických základů státu, zajištění vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku v ČR. Na zajištění vnitřní bezpečnosti aktivně participují všechny prvky bezpečnostního systému. Velmi důležitou roli sehraává zodpovědnost a podpora občanů.

Cílem ochrany obyvatelstva je zabezpečit ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot při mimořádných událostech a krizových situacích, zejména varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití.

Cílem v oblasti obrany a obranné politiky je zajišťování svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším ohrožením ČR. Obranná politika v souladu se svou zahraniční politikou formuluje základní zásady pro výstavbu, přípravu a použití příslušných prvků bezpečnostního systému ČR. Obranná politika je založena na komplexním charakteru zajišťování obrany, která spočívá v nedělitelnosti jejích vnějších, vnitřních, vojenských a nevojenských aspektů a v preventivním i operačním působení jednotlivých prvků BS. Prostřednictvím zahraniční politiky (diplomacie) prosazuje ČR své zájmy navenek, přičemž usiluje o upevňování svého postavení v mezinárodním společenství.

1.2 Rizika a možné dopady v současnosti

V bezpečnostní strategii ČR jsou definovány pojmy hrozba, bezpečnostní riziko, životní a strategické zájmy.

Hrozba je pojmem, kterým BS ČR označuje jakýkoli fenomén, který má potenciální schopnost poškodit zájmy ČR. Hrozba může být přírodním, tedy na lidské činnosti přímo nezávislým jevem, nebo může být způsobena aktem daným vůlí a úmyslem - jedincem, skupinou, organizací, státem. Bezpečnostní strategie ČR zohledňuje hrozby plynoucí z úmyslného jednání, které mohou poškodit zájmy a hodnoty ČR.

Dalším pojmem je **bezpečnostní riziko**. Mohou jím být jevy a procesy, které přímo nebo nepřímo negativně působí na společnost, funkce státu nebo jeho občany. Bezpečnostní riziko je definováno jako možné vznikající nebezpečí za předpokladu, že nebezpečné jevy mohou a nemusí nastat. Pokud nastanou, stávají se pohromami.

Přírodní pohromy: laviny, horké, suché či vlhké letní dny, sucho, protržení hrází vodních děl, povodně, tsunami, zemětřesení, sopečné erupce, sesuvy svahů, zřícení skal, lesní požáry, vichřice, tornáda, nadměrné dešťové nebo sněhové srážky, výrony plynů ze zemského nitra.

Technologické pohromy: nehody v chemickém a dalším průmyslu, indukovaná zemětřesení (důlní či horské otřesy, otřesy indukované přehradami, injektáží tekutin do zemského nitra, čerpáním tekutin ze zemského nitra, umělými explozemi), havárie při dopravě a při skladování chemických materiálů, dopravní havárie, radiační havárie, velká znečištění životního prostředí.

Pohromy přímo narušující rovnováhu lidské společnosti:

- defekty v lidské společnosti: narušení veřejné bezpečnosti a pořádku, ekonomické stability, územní a společenské infrastruktury, kybernetických (informačních) technologií, komunikací, dále války, ozbrojené konflikty, kriminalita, terorismus atd.,

- defekty v lidské populaci: epidemie, pandemie,
- defekty v životním prostředí: hromadné nákazy polních kultur, hromadné nákazy zvířat.

Pojem **riziko** pochází z italského (risico) a znamená nebezpečí s vysokou mírou pravděpodobnosti nezdaru; škody nebo ztráty. Bezpečnostní strategie ČR pod tímto pojmem rozumí možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost z bezpečnostního hlediska nežádoucí. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby. Míru rizika, tedy pravděpodobnost možných škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti zájmu, je možno posoudit na základě tzv. analýzy rizik, která vychází i z posouzení připravenosti hrozbám čelit.

Bezpečnostní rizika mohou v některých případech přerůst v bezpečnostní hrozby. Bezpečnostní hrozbou se rozumí situace, která ohrožuje stát a je způsobilá jej poškodit. Při zajištění bezpečnosti se vychází z průběžného identifikování bezpečnostních rizik a hrozeb pro společnost, pro občany a stát. Důležitá je jejich klasifikace z hlediska aktuálnosti, negativního potenciálu ohrožení jeho zájmů a míry pravděpodobnosti jejich uskutečnění, a to průběžným získáváním a vyhodnocováním relevantních informací a vytvářením bezpečnostního prostředí. (zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), § 2)

Životním zájmem je zajištění existence ČR, její suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti. Dále pak je životním zájmem obrana demokracie a právního státu a ochrana základních lidských práv a svobod obyvatel. Ochrana životních zájmů státu a jeho občanů je základní povinností vlády ČR. Pro jejich zajištění a obranu je ČR připravena využít všech možných přístupů a použít všechny dostupné prostředky.

Naplňování strategických zájmů slouží k ochraně životních zájmů. Současně slouží k zajištění společenského rozvoje a prosperity ČR. K jejich prosazování jsou voleny přístupy a prostředky přiměřené situaci. Strategickými zájmy ČR jsou zejména:

- bezpečnost a stabilita – především v euroatlantickém prostoru,
- zachování globální stabilizační role a zvýšení efektivity OSN,

- pevná transatlantická vazba v rámci NATO a budování strategického partnerství mezi NATO a EU,
- komplementární rozvíjení obranných schopností NATO a EU,
- rozvíjení role v oblasti prevence ozbrojených konfliktů,
- potírání mezinárodního terorismu,
- snižování rizika šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů,
- eliminace organizovaného zločinu a nelegální migrace,
- snížení rizika napadení území ČR zbraněmi hromadného ničení,
- zajištění ekonomické bezpečnosti ČR prostřednictvím posilování globální ekonomické stability, diverzifikací zdrojů strategických surovin, výrobků, služeb, zdrojů a forem kapitálových toků a ochrany strategických infrastruktur,
- posilování konkurenceschopnosti domácího obranného průmyslu a zajištění adekvátní úrovně strategických rezerv,
- podpora šíření svobody a demokracie a principů právního státu.

Účelem naplňování dalších významných zájmů je přispět k zajištění životních a strategických zájmů, zvyšování kvality života občanů ČR a efektivity veřejné správy. Mezi další významné zájmy patří zejména:

- snižování ekonomické a sociální nerovnováhy,
- ochrana životního prostředí a prosazování principů trvale udržitelného rozvoje,
- snižování kriminality a zejména eliminování korupce, nelegálních obchodů a daňových úniků,
- potlačování extremismu včetně eliminace jeho příčin a vytváření podmínek pro multikulturní, tolerantní a občanskou společnost,
- zvyšování efektivity a profesionality státních institucí a soudnictví,
- posilování spolupráce státní správy a samosprávy a občanů ČR,
- podpora vědecko-technického rozvoje s důrazem na nové technologie,
- rozvíjení technických a technologických schopností při ochraně a přenosu utajovaných informací,
- prevence a příprava na nepředvídatelné živelní, ekologické či průmyslové havárie a katastrofy,
- prevence a příprava na nepředvídatelný vznik a šíření nakažlivých smrtelných chorob.

Obtížné předvídání hrozeb a možnost jejich rychlého šíření vyžadují kvalitnější a účinnější analýzy, prostředky a systémy včasného varování. Státní i nestátní aktéři se snaží tyto systémy, včetně elektronických, komunikačních a informačních sítí, ovládnout, poškodit či eliminovat. Existuje vysoké riziko útoků tohoto druhu. Rozsáhlé úniky strategicky důležitých informací, či zásahy do informačních systémů státních institucí nebo podniků a společností, které zajišťují základní funkce společnosti a státu, mohou ohrozit nejen strategické, ale i životní zájmy ČR.

Teroristické útoky na počátku 21. století ukazují, že terorismus je ve stále rostoucí míře globálně koordinován. Terorismus ve spojení s extremistickými ideologiemi v kombinaci se šířením zbraní hromadného ničení vytváří pro ČR a její spojence hrozbu strategického významu. Terorismus proti definovanému protivníku neútočí přímo, přičemž objektem útoku bývají zpravidla přímo nezainteresované subjekty. Někteří teroristé usilují o získání zbraní hromadného ničení. Riziko teroristických útoků na území ČR nebo proti zájmům ČR v zahraničí se zvýšilo.

Důsledky globálních klimatických změn způsobené vlivem lidské činnosti vytvářejí hrozby v podobě rozsáhlých živelních pohrom, které zejména v posledních letech postihly také ČR. Vývojová tendence ukazuje, že četnost a rozsah těchto hrozeb a s nimi spojených rizik se neustále zvyšuje. Kromě nových hrozeb globálního charakteru však přetrvávají mnohé hrozby tradiční např. hrozba technologických havárií.

Je bezpodmínečnou nutností, aby bezpečnostní systém na všech úrovních a za všech situací stabilně reagoval a fungoval a tak dokázal rychlým a koordinovaným přechodem z běžného stavu přejít k úspěšnému zvládnutí mimořádných událostí či krizových situací. Pro přijímání adekvátních a včasných rozhodnutí pro kvalitní řízení je důležitá dostatečná a včasná informovanost s přesnými údaji. Jde o základní povinnost, tedy i funkci státu. Základním nástrojem pro koordinování činností a postupů jeho jednotlivých složek při přípravě na mimořádné události, při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před, a po dobu vyhlášení krizových stavů, je IZS. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů)

Bezpečnostní systém ČR je tvořen prvky disponujícími funkčními kompetencemi stanovenými příslušnými zákony. Jednotlivé prvky vytvářejí hierarchickou strukturu, jsou centrálně řízeny a koordinovány, případně na jednotlivých úrovních působí samostatně v rozsahu své působnosti. Bezpečnostní systém ČR vytváří prvky zákonodárné, výkonné a soudní moci, územní samosprávy, ale i právnické a fyzické osoby.

Ústřední prvky tvoří:

- Prezident republiky.
- Parlament ČR.
- Vláda ČR s jednotlivými resorty.
- Bezpečnostní rada státu a její stálé pracovní orgány.
 - výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky,
 - výbor pro obranné plánování,
 - výbor pro civilní nouzové plánování,
 - výbor pro zpravodajskou činnost.

Hlavní prvky se člení na:

- jednotlivá ministerstva, ostatní ústřední správní orgány,
- orgány s celostátní působností (např. Nejvyšší kontrolní úřad).

Územní prvky se skládají z:

- orgánů krajů (14 krajů),
- obecních úřadů s rozšířenou působností,
- obecních úřadů.

Výkonnými prvky jsou:

- ozbrojené síly ČR (např. Armáda ČR, Hradní stráž),
- ozbrojené bezpečnostní sbory (např. Policie ČR, Vězeňská služba),
- záchranné sbory (např. Hasičský záchranný sbor ČR),
- záchranné, havarijní služby (např. Zdravotnická záchranná služba).

Dalšími prvky jsou:

- obecní policie, veřejná stráž (lesní, rybářská), soukromé bezpečnostní služby, občanský sektor, dobrovolnická služba, aj.

Bezpečnostní systém ČR dále zahrnuje:

- integrovaný záchranný systém (dále jen IZS),
- zpravodajský systém,
- hospodářská opatření k zajištění bezpečnosti,
- opatření v oblasti finančního zajištění bezpečnosti,
- vazby a komunikace bezpečnostního systému,
- procesy v bezpečnostním systému.

V organizační struktuře bezpečnostního systému státu se uskutečňuje krizové řízení a krizové plánování. (zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) ve znění pozdějších předpisů, § 2)

Krizové řízení je souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace.

Krizové plánování slouží k zajištění bezpečnosti ČR, udržení a prosazení životních a strategických zájmů a vychází z komplexního pojetí bezpečnosti. V případě vzniku rizikových a krizových situací jsou aktivovány složky krizového řízení. Tyto mechanismy využívají připravené síly, prostředky a zdroje vyplývající ze stanovených zásad v dokumentaci krizového plánování.

Krizové plánování v ČR je nástrojem krizového řízení a je souhrnem plánovacích činností, procedur a vazeb, které jsou uskutečňovány orgány krizového řízení a jimi určenými státními nebo veřejnými institucemi, právníckými nebo podnikajícími osobami k realizaci cílů a úkolů při zajišťování bezpečnosti státu a jeho obyvatelstva za krizových situací.

Krizové plánování se soustřeďuje na proces zpracovávání, aktualizaci a ověřování krizových plánů a dokumentů.

Cílem krizového plánování je:

- připravit podmínky pro eliminaci možností vzniku mimořádných nebo krizových situací a odstraňování jejich následků,
- zabezpečit připravenost potřebných sil, prostředků a zdrojů pro zvládnání mimořádných a krizových situací,
- vytvořit organizační strukturu pro aktivaci bezpečnostního systému ke zvládnání mimořádných nebo krizových situací.

Krizové plány jsou podkladem pro řešení krizových situací. Rozsah a struktura dokumentace zpracovávané jednotlivými subjekty zapojenými do procesů krizového plánování jsou dány v závislosti na jejich začlenění do organizační struktury soustavy bezpečnostního systému státu (orgánů krizového řízení).

Krizový plán je zpracováván, aktualizován a ověřován mimo období hrozby vzniku mimořádné nebo krizové situace příslušnými orgány krizového řízení (ústřední správní úřady, krajské úřady, obce s rozšířenou působností) v rozsahu vycházející z jejich věcné a územní působnosti. (zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 15, § 21)

Krizový plán se člení na dvě části a to na:

- základní část,
- přílohovou část.

Základní část obsahuje:

- vymezení působnosti, odpovědnosti a úkolů správních úřadů a jiných státních orgánů a orgánů samosprávy, jimž zákon ukládá povinnost zpracovat krizový plán s ohledem na charakteristiku území,
- charakteristiku organizace krizového řízení,
- výčet a hodnocení možných krizových rizik, jejich dopad na území a činnost orgánů a organizačních složek státu, jejich organizačních celků, právnických

nebo podnikajících fyzických osob podílejících se na zajištění krizových opatření v rámci krizového plánování,

- další podklady a zásady potřebné pro používání přílohové části krizového plánu.

Přílohová část je tvořena dokumenty nezbytnými ke zvládnutí krizové situace, které obsahují:

- přehled sil a prostředků včetně jejich počtu a využitelnosti,
- katalog krizových opatření,
- typové plány,
- povodňové a havarijní plány a další operační plány, které pro konkrétní druh krizové situace na daném území stanoví postupy, zásady, opatření, síly a prostředky pro její řešení, plány jejich nasazení a zabezpečení,
- plán nezbytných dodávek,
- plán hospodářské mobilizace,
- plán akceschopnosti zpracovatele krizového plánu,
- plány spojení, materiálně technického a zdravotnického zabezpečení a topografické mapy s vyznačenými riziky a řešením ohrožení. (zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 27, § 28)

Součástí krizového plánování jsou jednotlivé dílčí části. Velmi významným je havarijní plán kraje (dále jen HPK), který se zpracovává pro řešení mimořádných událostí daného území. Havarijní plán kraje zpracovává HZS za použití:

- analýzy vzniku mimořádných událostí a z toho vyplývajících ohrožení území kraje,
- podkladů poskytnutých právními osobami a podnikajícími fyzickými osobami,
- podkladů poskytnutých dotčenými správními úřady, obecními úřady, jednotlivými složkami a ve spolupráci s nimi.

Analýza vzniku mimořádných událostí a z toho vyplývajících ohrožení území kraje se zhotovuje na základě analytických podkladů připravených jednotlivými složkami v rozsahu jejich působnosti.

Její obsahem je:

- přehled zdrojů mimořádných událostí,
- přehled pravděpodobných mimořádných událostí, včetně možnosti jejich vzniku, rozsahu a ohrožení pro území kraje,
- předpokládané záchranné a likvidační práce.

Havarijní plán kraje se člení na informační část (důležitá data), operativní část (síly a prostředky pro záchranné a likvidační práce) a plány konkrétních činností (obsahují plány - vyrozumění; traumatologický; varování obyvatelstva; ukrytí obyvatelstva; individuální ochrany obyvatelstva; evakuace obyvatelstva; nouzového přežití obyvatelstva; monitorování; pohotovostních a veterinárních opatření; veřejného pořádku a bezpečnosti; ochrany kulturních památek; hygienických a protiepidemických opatření; komunikace s veřejností a hromadnými informačními prostředky; odstranění odpadů).

Součástí HPK je vnější a vnitřní havarijní plán, který se zpracovává:

- pro objekty a zařízení, u kterých je možnost vzniku závažné havárie způsobené nebezpečnými chemickými látkami a přípravky podle platných norem,
- pro jaderná zařízení nebo pracoviště IV. kategorie podle platných norem.

Vnější havarijní plán stanoví bezpečnostní opatření ke snížení následků havárie mimo objekt. Vnitřním havarijním plánem se stanovují opatření k zamezení působení a minimalizaci dopadu v technologickém objektu.

Součástí vnějšího havarijního plánu je plán krizové připravenosti a ten zpracovávají vybrané právnické nebo podnikající fyzické osoby, které zajišťují plnění opatření vyplývajících z krizového plánu. V plánu krizové připravenosti je upravena jejich příprava k řešení krizových situací. Krizový plán je souhrnný plánovací dokument, kterým orgány krizového řízení plánují ve své věcné a územní působnosti opatření a postupy pro případ vzniku krizových situací. Havárií se přitom rozumí mimořádná

událost v souvislosti s provozem technických zařízení a budov, při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a při jejich přepravě nebo při nakládání s nebezpečnými odpady. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 10)

Krizové stavy jsou situace, kdy v některých případech může nabyt mimořádná událost takových rozměrů, že v případě živelní pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jiného nebezpečí jsou ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, a kterou již není možné odvrátit běžnou činností správních úřadů a složek integrovaného záchranného systému. Dále může být bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické zásady ČR nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty a životní prostředí. V tomto případě je třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně.

Krizový stav je tedy vyhlášen v případě hrozby nebo vzniku krizové situace a v přímé závislosti na jejím charakteru a rozsahu.

Krizovými stavy jsou:

- stav nebezpečí,
- nouzový stav,
- stav ohrožení státu,
- válečný stav.

Stav nebezpečí se vyhláší v případě živelné pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jiného nebezpečí nebo jsou-li ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů a složek integrovaného záchranného systému. (zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 3)

Stav nebezpečí pro území kraje nebo jeho část vyhláší hejtman kraje, v Praze primátor hlavního města Prahy. O stavu nebezpečí neprodleně informuje vládu, MV - ČR a sousední kraje, pokud mohou být krizovou situací dotčeny.

Stav nebezpečí lze vyhlásit na dobu nejvýše 30 dnů. Tuto dobu může hejtman prodloužit pouze se souhlasem vlády. Není-li možné účelně odvrátit vzniklé ohrožení v rámci stavu nebezpečí, hejtman neprodleně požádá vládu o vyhlášení nouzového stavu.

Nouzový stav může vyhlásit vláda ČR, v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty a nebo vnitřní pořádek a bezpečnost.

V případě nebezpečí z prodlení může nouzový stav vyhlásit i předseda vlády ČR. V tomto případě jej však vláda ČR musí do 24 hodin od vyhlášení schválit nebo zrušit. O vyhlášení nouzového stavu vláda ČR neprodleně informuje Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR, která může nouzový stav zrušit.

Nouzový stav může vláda vyhlásit jen s uvedením důvodů na určitou dobu a pro určité území nebo i pro celé území státu. Současně s vyhlášením nouzového stavu musí vláda vymezit, která práva stanovená krizovým zákonem, a v jakém rozsahu se v souladu s Listinou základních práv a svobod omezují, a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají. (ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů)

Nouzový stav lze vyhlásit nejdéle na dobu třiceti dnů, přičemž uvedená doba se může prodloužit jen po předchozím souhlasu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Nouzový stav končí uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, pokud vláda ČR nebo Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR nerozhodnou o jeho zrušení před uplynutím této doby.

Stav ohrožení státu může být vyhlášen v důsledku krizové situace vojenského charakteru a v důsledku krizové situace nevojenského charakteru.

Stav ohrožení státu vyhlášený v důsledku krizové situace nevojenského charakteru vyhláší Parlament ČR, a to i za situací, které nemusí nutně souviset s agresí nebo negativním působením vnějších vlivů na bezprostřední ohrožení svrchovanosti nebo územní celistvosti státu a jeho demokratických zásad. Zpravidla jde o situace,

které mají původ ryze v tuzemských příčinách, jako jsou například rasové či politické nepokoje přerůstající v občanskou válku. (ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů)

Stav ohrožení státu vyhlášený v důsledku krizové situace vojenského charakteru vyhláší na návrh vlády Parlament ČR, je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy. K přijetí usnesení o vyhlášení stavu ohrožení státu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a souhlasu nadpoloviční většiny všech senátorů. Rozhodnutí o stavu ohrožení státu se zveřejňují v hromadných sdělovacích prostředcích, vyhláší se stejně jako zákon a účinnosti nabývají okamžikem, který se v rozhodnutí stanoví.

Válečný stav se vyhláší, je-li ČR napadena (bezprostřední ohrožení svrchovanosti státu nebo územní celistvosti státu), nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.

O vyhlášení válečného stavu rozhoduje Parlament ČR. K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území státu, jakož i k přijetí usnesení o účasti ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, v nichž je naše republika členem je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů. (ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů)

Vyhlášení válečného stavu je spojeno výlučně s napadením ČR zevně v důsledku agrese nebo plněním mezinárodních smluvních závazků o společné obraně proti napadení. Rozhodnutí o válečném stavu se zveřejňují v hromadných sdělovacích prostředcích. Vyhláší se stejně jako zákon a účinnosti nabývají okamžikem, který se v rozhodnutí stanoví.

1.3 Struktura řešení příčin

Ničivé povodně, které postihly ČR v červenci a srpnu 1997, výrazně ovlivnily vznik nového sboru. Povodněmi bylo zasaženo rozsáhlé území s ničivou silou a obrovskými škodami. Při této mimořádné události se hasiči projeví jako jediná složka, která byla schopna pracovat koordinovaně, zasahovat včas a rychle. Tato skutečnost vyvolala jak ve společnosti, tak i u politiků diskusi vyúsťující k požadavku po jiné organizaci záchranného systému, jehož páteří složkou se měl stát HZS ČR. (časopis 112, 2010, s. 2)

Během následujících let byl vytvořen komplex zákonů upravujících uvedenou problematiku, které byly Parlamentem České republiky schváleny 28. června 2000 s účinností od 1. ledna 2001:

- zákon č. 237/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Integrovaný záchranný systém je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech včetně havárií a živelních pohrom. IZS není institucí, je to systém s nástroji spolupráce a modelovými postupy součinnosti (typovými činnostmi) a je součástí systému pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu. Je jím naplňováno ústavní právo občana na pomoc při ohrožení zdraví nebo života. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2)

Integrovaný záchranný systém vznikl z potřeby každodenní činnosti záchranářů, zejména při složitých haváriích, nehodách a živelních pohromách, kdy je třeba

organizovat společnou činnost všech, kdo mohou svými silami a prostředky, kompetencemi nebo jinými možnostmi přispět k provedení záchrany osob, zvířat, majetku nebo životního prostředí. Je to systém spolupráce a koordinace složek, orgánů státní správy a samosprávy, právnických a fyzických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací. To je zejména v hektickém období mimořádných událostí velice nesnadný úkol, který musí mít svá pravidla. Dominantní postavení mezi složkami IZS má HZS. Zákon o IZS začíná platit tehdy, pokud záchranné a likvidační práce provádí alespoň dvě složky IZS. Složky se v IZS rozdělují na základní a ostatní.

Základními složkami IZS podle zákona o IZS jsou: (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 4)

- HZS ČR,
- JPO zařazené do plošného pokrytí kraje,
- Policie ČR,
- Zdravotnická záchranná služba ČR.

Tyto složky zajišťují nepřetržitou pohotovost, odbornou a kvalifikovanou pomoc, kdy jsou:

- schopny rychle a nepřetržitě zasahovat,
- mají celoplošnou působnost na území celého státu,
- obsluhují telefonní linku tísňového volání,
 - 150 - Hasičský záchranný sbor,
 - 155 – Zdravotní záchranná služba,
 - 158 – Policie ČR.

Ostatními složkami jsou:

- vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil (Armády ČR),
- ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory (např. městská policie),
- ostatní záchranné sbory (Báňská záchranná služba),
- orgány ochrany veřejného zdraví (hygienická stanice),
- havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby (např. tzv. komunální služby),

- zařízení civilní ochrany,
- neziskové organizace a sdružení občanů. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 4)

Aby bylo zřejmé jaké ostatní složky IZS do systému patří, je sestaven poplachový plán IZS kraje, ve kterém jsou registrovány síly a prostředky jednotlivých složek, způsob jejich vyrozumění pro případ povolání k mimořádné události a doba uvedení složek IZS do akceschopnosti zasáhnout. Do poplachového plánu IZS kraje zařazuje ostatní složku HZS kraje poté, co s ní uzavře dohodu o poskytnutí plánované pomoci na vyžádání podle § 21 zákona o IZS. Důležité je také, že poplachový plán IZS kraje je vydáván v nařízení kraje jako součást požárního poplachového plánu. S poplachovým plánem IZS kraje pracuje a plní požadované úkoly krajské operační a informační středisko HZS kraje (dále jen KOPIS). (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 5)

Prostřednictvím KOPIS a podle poplachového plánu IZS kraje může hejtman nebo starostové obcí s rozšířenou působností, pokud provádí koordinaci záchranných a likvidačních prací, vyžadovat síly a prostředky pro záchranné a likvidační práce k nasazení v jejich správním obvodu. Je důležité, že zařazení složky v IZS se nemění její právní subjektivita, způsob zřízení, organizace nebo způsob financování. Složka IZS se však musí podřídit zásadám koordinace při společném zásahu.

Řízení záchranných a likvidačních prací se odehrává ve třech úrovních:

Taktická - na místě zásahu, kde se mimořádná událost projevuje přímo svými účinky nebo kde se předpokládají účinky mimořádné události. Za záchranné a likvidační práce odpovídá velitel zásahu. Velitelem zásahu složek IZS je velitel jednotky požární ochrany nebo příslušný funkcionář hasičského záchranného sboru s právem přednostního velení. To znamená, že velitelem zásahu složek IZS může být i velitel jednotky sboru dobrovolných hasičů obce (dále jen SDHO). Velitel zásahu řídí provádění záchranných a likvidačních prací a koordinuje činnost složek IZS na místě zásahu. Pro jeho činnost jsou připraveny typové činnosti složek IZS při společném zásahu.

Velitel zásahu má ze zákona o IZS pravomoc:

- Zakázat nebo omezit vstup osob na místo zásahu a nařídit, aby místo zásahu opustila osoba, jejíž přítomnost není potřebná, nařídit evakuaci osob, popřípadě stanovit i jiná dočasná omezení k ochraně života, zdraví, majetku a životního prostředí. Vyzvat osobu, která se nepodřídí stanoveným omezením, aby prokázala svoji totožnost a tato osoba je povinna výzvě vyhovět.
- Nařídit bezodkladné provádění nebo odstraňování staveb, terénních úprav za účelem zmírnění nebo odvrácení rizik vzniklých mimořádnou událostí.
- Vyzvat právnické osoby nebo fyzické osoby k poskytnutí osobní nebo věcné pomoci.
- Zřídit štáb velitele zásahu jako svůj výkonný orgán a určit náčelníka a členy štábu. Členy štábu jsou zejména velitelé a vedoucí složek integrovaného záchranného systému. Členy tohoto štábu mohou být dále fyzické osoby a zástupci právnických osob, se kterými složky integrovaného záchranného systému spolupracují nebo které poskytují osobní nebo věcnou pomoc.
- Rozdělit místo zásahu na sektory, popřípadě úseky a stanovit jejich velitele, kterým je oprávněn ukládat úkoly a rozhodovat o přidělování sil a prostředků do podřízenosti velitelů sektorů a úseků. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 19)

Operační - tzn. úroveň operačních středisek základních složek IZS, přičemž operační střediska HZS ČR jsou současně operačními a informačními středisky IZS. Střediska jsou zřízena v krajích i na Ministerstvu vnitra. Operační střediska zajišťují obsluhu linek tísňového volání a jsou pro každého občana místem, kde může přivolat pomoc v nouzi. KOPIS má mezi středisky koordinační roli. Může požadovat uveřejnění informací ve sdělovacích prostředcích, ovládá systémy varování a vyrozumění pro obyvatelstvo a je spojovým uzlem mezi místem zásahu a třetí řídicí úrovní IZS - strategickou. Sem je také svedena tísňová linka 112 určená pro ohlášení jakékoliv tísně pro občany i z cizích zemí. Operační a informační středisko IZS povolává na žádost velitelů zásahu k zásahu ostatní složky IZS podle poplachového plánu IZS (krajského, ústředního), tento plán také hodnotí mimořádné události do čtyř kategorií podle závažnosti. Prostřednictvím operačních a informačních středisek IZS také hejtman kraje

a starosta obce s rozšířenou působností je při své koordinaci záchranných a likvidačních prací povinni předávat Ministerstvu vnitřní zápravy o mimořádné události a vyžadující pomoc.

Strategická - představuje přímé zapojení starosty obce s rozšířenou působností, hejtmana kraje nebo MV ČR do koordinace záchranných a likvidačních prací. To nastává v situaci, kdy velitel zásahu o jejich koordinaci požádá. V případě hejtmana kraje a MV ČR stačí, když je mimořádná událost ohodnocena nejvyšším stupněm poplachu podle poplachového plánu IZS. Ke svému rozhodování jako pracovní orgán mohou použít krizové štáby. Při řešení mimořádných událostí v kraji se postupuje podle HPK.

Účelem strategické úrovně při koordinaci záchranných a likvidačních prací je:

- zapojení sil a prostředků a oprávnění v působnosti MV ČR, ostatních ministerstev a jiných správních úřadů, hejtmanů krajů a starostů obcí ve prospěch a v souladu s potřebami záchranných a likvidačních prací a ochrany obyvatelstva podle územně příslušných poplachových plánu IZS, v souladu s vnějšími havarijními plány a havarijními plány krajů, popřípadě s využitím zahraniční pomoci,
- stanovení priorit záchranných a likvidačních prací při rozsáhlých mimořádných událostech zejména mezi různými místy zásahu,
- zabezpečení materiálních a finančních podmínek pro činnost složek při provádění záchranných a likvidačních prací,
- zajištění návaznosti záchranných a likvidačních prací s opatřeními pro krizové stavy.

Je důležité, že řadu úkolů, které ukládá zákon o IZS obcím s rozšířenou působností, plní HZS kraje svými příslušnými organizačními články a to zpravidla tzv. územními odbory HZS kraje. Jsou jimi požární stanice tohoto sboru, mající sídlo v 95% obcí s rozšířenou působností a jejichž dislokace je odvozena od plošného pokrytí území kraje. Požární stanice je podřízena územnímu odboru HZS kraje a její činnost řídí velitel stanice. V požární stanici sídlí jednotka HZS kraje a jsou zde spojové prostředky

pro spojení s operačním a informačním střediskem IZS i prostory pro práci stálých pracovních skupin krizového štábu obce s rozšířenou působností.

Typ požární stanice je určen podle kritérií daného katastrálního území a stupně nebezpečí. Ve stanici je dislokována jednotka požární ochrany s patřičným počtem příslušníků nepřetržitě sloužících, zajišťující okamžitý výjezd k likvidaci různých druhů mimořádných událostí s potřebnou technikou a technickými prostředky, které jsou součástí výbavy zásahových vozidel.

Velitel stanice řídí činnost jednotky a má za úkol připravovat a koordinovat záchranné a likvidační práce ve správním území obce s rozšířenou působností a spolupracovat se všemi starosty obcí v uvedeném správním území a to z hlediska přípravy IZS nebo z hlediska práce s jednotkami SDHO (např. odborná příprava velitelů, strojníků).

HZS kraje pro potřebu správních obvodů obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, pro přípravu a provádění záchranných a likvidačních prací:

- koordinuje záchranné a likvidační práce, popřípadě plní úkoly při provádění záchranných a likvidačních prací stanovené Ministerstvem vnitra,
- organizuje součinnost mezi obecním úřadem obce s rozšířenou působností a územními správními úřady s působností v jeho správním obvodu a ostatními obcemi,
- řídí výstavbu a provoz informačních a komunikačních sítí IZS,
- organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a v přípravě složek IZS zaměřené na jejich vzájemnou součinnost,
- zabezpečuje varování a vyrozumění,
- organizuje zjišťování a označování nebezpečných oblastí, provádění dekontaminace a dalších ochranných opatření,
- organizuje a koordinuje evakuaci, nouzové ubytování, nouzové zásobování pitnou vodou, potravinami a dalšími nezbytnými prostředky k přežití obyvatelstva,
- organizuje a koordinuje humanitární pomoc,
- organizuje hospodaření s materiálem civilní ochrany,

- vede evidenci a provádí kontrolu staveb civilní ochrany a staveb dotčených požadavky civilní ochrany v kraji,
- shromažďuje a používá pro zpracování vnějších havarijních plánů a HPK potřebné údaje,
- seznamuje ostatní obce, právnické a fyzické osoby ve svém správním obvodu s charakterem možného ohrožení obyvatel s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi,
- zpracovává vnější havarijní plán, pokud to vyplývá ze zvláštního právního předpisu a zóna havarijního plánování nebezpečného podniku nepřesahuje správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností,
- spolupracuje při zpracování vnějšího havarijního plánu a při koordinovaném řešení mimořádné události s krajským úřadem, pokud zóna havarijního plánování nebezpečného podniku přesahuje území správního obvodu obce s rozšířenou působností,
- zajišťuje havarijní připravenost stanovenou HPK a vnějšími havarijními plány a ověřuje ji cvičeními. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, §19)

Starosta obce s rozšířenou působností má vedle svých pravomocí a úkolů podle zákona o IZS navíc následující úkoly:

- Koordinuje záchranné a likvidační práce při řešení mimořádné události vzniklé ve správním obvodu obecního úřadu obce s rozšířenou působností, pokud jej velitel zásahu o koordinaci požádal.
- Pro koordinaci záchranných a likvidačních prací může starosta obce s rozšířenou působností použít krizový štáb své obce.
- Při své koordinaci záchranných a likvidačních prací je povinen předávat Ministerstvu vnitra zprávy o jejich průběhu prostřednictvím operačních a informačních středisek integrovaného záchranného systému.
- Schvaluje vnější havarijní plány, pokud jeho zpracování vyplývá ze schváleného právního předpisu a zákona havarijního plánování nepřesahuje správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

- Vyžaduje pomoc podle příslušného poplachového plánu integrovaného záchranného systému. Tuto i další pomoc vyžaduje prostřednictvím operačního a informačního střediska integrovaného záchranného systému kraje.

Jak je uvedeno, obce s rozšířenou působností budou plnit i své další úkoly jako každá jiná obec. Zákon o IZS stanoví orgánům obce, aby zajišťovaly připravenost obce na mimořádné události a podílely se na provádění záchranných a likvidačních prací a na ochraně obyvatelstva.

Za tím účelem obecní úřad každé obce:

- organizuje přípravu obce na mimořádné události,
- podílí se na provádění záchranných a likvidačních prací s IZS,
- zajišťuje varování, evakuaci a ukrytí osob před hrozícím nebezpečím, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak,
- hospodaří s materiálem civilní ochrany,
- poskytuje HZS kraje podklady a informace potřebné ke zpracování havarijního plánu kraje nebo vnějšího havarijního plánu,
- podílí se na zajištění nouzového přežití obyvatel obce,
- vede evidenci a provádí kontrolu staveb civilní ochrany nebo staveb dotčených požadavky civilní ochrany v obci. (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 15)

Starosta každé obce má pro zajištění úkolů obce při jejím podílu na provádění záchranných a likvidačních prací následující povinnosti:

- zajišťuje varování osob nacházejících se na území obce před hrozícím nebezpečím,
- organizuje v dohodě s velitelem zásahu nebo se starostou obce s rozšířenou působností evakuaci osob z ohroženého území obce,
- organizuje činnost obce v podmínkách nouzového přežití obyvatel obce,
- je oprávněn vyzvat právnické a fyzické osoby k poskytnutí osobní nebo věcné pomoci. (zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 16)

Je třeba znovu zdůraznit, že v případech výše uvedených úkolů obce je obec plní v přenesené působnosti státní správy a tyto úkoly nejsou zákonem přeneseny na HZS kraje jako je tomu u obecního úřadu s rozšířenou působností.

Významným nástrojem obce při provádění záchranných a likvidačních prací i v úkolech na úseku ochrany obyvatelstva je jednotka SDHO, kterou obec zřizuje na základě zákona. (zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, § 68)

1.4 Řízení

Smyslem řízení je dosáhnout efektivní činnosti lidí, naplnění plánovaných cílů nebo dosažení požadovaného stupně úspěšnosti při plnění stanovených úkolů. K dosažení cílů organizačních jednotek, včetně osobního podílu na tvorbě podkladů, implementaci rozhodnutí a kontrolní činnosti se podílejí odpovědní řídicí pracovníci. Ke své činnosti využívají další spolupracovníky, kteří jsou dočasně nebo trvale pověřeni řídicími pravomocemi a výkonnými funkcemi v rámci příslušné organizační jednotky.

Řízení je uplatňováno v jednotlivých organizačních strukturách zpravidla jako proces koordinování činností jednotlivých jednotek, realizovaný řídicími veliteli za účelem dosažení určitých výsledků, které nelze dosáhnout individuální činností.

Řízení má pět základních funkcí, a to:

- plánování,
- organizování,
- lidské zdroje,
- vedení,
- kontrolu.

Plánování zahrnuje výběr úkolů, k nimž velitel stanovuje cíle a určuje jakou činností jich dosáhnout. Je předpoklad, že se bude rozhodovat na základě předem daných a připravených alternativních řešení a postupů.

Organizování je ta část řízení, která zahrnuje zřízení účelné struktury rolí pro příslušníky organizační jednotky. Účelnost je potřebné chápat tak, že všechny úkoly potřebné pro dosažení cílů jsou přiděleny. Smyslem organizační struktury je pomáhat při vytváření prostředí pro kvalitní splnění úkolů. Taková struktura musí nejen určit, které úkoly mají být vykonány, ale také, aby odpovídaly schopnostem příslušníků organizační jednotky. Při realizaci aspektů procesního řízení se předpokládá vložit do organizační struktury organizační složky jednotky další procesní tým po dobu řešení určitého úkolu. Vložený prvek zpravidla bývá vytvořen z odborníků, kteří jsou potřební při řešení daného problému.

Lidské zdroje - cílem lidských zdrojů je doplňování a udržování zaplněných tabulkových míst organizační jednotky. To je prováděno identifikováním požadavků na obsazování systemizovaných míst, nábořem, výběrem, umístováním, oceňováním, plánováním míst, kompenzací, vzděláváním příslušníků jednotek, stabilizováním a optimálním využíváním lidských zdrojů v organizaci.

Vedení - při vedení lidí je vyvinuto úsilí k jejich ovlivnění tak, aby byli prospěšní organizační jednotce, v níž jsou zařazeni a v níž se zapojili do procesu plnění cílů. Ve vedení převládá interpersonální hledisko. Vedení vyžaduje následování. Lidé mají tendenci následovat toho, kdo s nimi komunikuje, kdo je motivuje, uplatňuje styl řízení, jenž u podřízených vzbuzuje osobní důvěru.

Kontrolování je nejméně populární část funkce řízení. Ta zahrnuje nejen měření a korekci činností organizačních jednotek, ale i odstranění odchylek od plánovaných cílů, případně úpravu rozhodnutí. Z obecného pohledu se kontrolní činnosti vztahují k měření úspěšnosti. Nic nebude kontrolní činnost platná, když nebude vyspecifikováno, kdo je odpovědný za odchylku od rozhodnutí nebo neplnění cíle. Kontrolní činnost má také napomáhat koordinovat jednotlivé pracovní činnosti. Smyslem koordinace je odstranění rozporů mezi jednotlivými přístupy, odstranění rozporů v různém načasování, také rozporů mezi různými úsilími a zájmy.

Operativní řízení je šestou funkcí řízení využívanou u HZS v rozhodovacím procesu velitele zásahu skládající se z bezprostředních organizačních rozhodnutí, časově a místně omezenými opatřeními a metodickými postupy. (Řehoř, Šigut, 2009, s. 109)

Všechny uvedené funkce musí velitel zásahu uplatňovat při naplňování tří základních úkolů, kterými jsou:

1. řízení organizační jednotky,
2. řízení příslušníků organizační jednotky,
3. řízení činností (procesů) organizační složky jednotky.

Velitelská náplň zahrnuje nespočet řídicích činností. Stát se velitelem vyžaduje množství dovedností, potřebných pro zvládnutí uvedených úkolů. Při plnění úkolů musí velitel v první řadě využívat znalosti z klasického řízení organizační jednotky, tj. využívání znalostí získaných vzděláním a praxí. Při řízení lidí uplatňuje v řízení behavioristické znalosti, tj. schopnost dobře komunikovat s lidmi, činit správná rozhodnutí, vést podřízené, vytvářet motivační prostředí a řešit konfliktní situace.

2. Příprava příslušníků HZS ke zvládnutí krizových situací

Současný systém školství ČR nenaplnuje potřeby ve vzdělávání pro profesi příslušníka HZS ČR. Generální ředitelství HZS ČR proto organizuje vzdělávání nově přijatých příslušníků ve svých vzdělávacích zařízeních.

Vzdělávání v těchto zařízeních je předpokladem pro získání, udržování a prohlubování znalostí, dovedností a návyků, relevantních z hlediska výkonu služby a zaměstnání v oblasti požární ochrany, integrovaného záchranného systému, krizového řízení, civilního nouzového plánování a ochrany obyvatelstva

2.1 Služební poměr

Pro přijetí do služebního poměru jsou stanovena přísná kritéria, která vyjadřují zájem státu na kvalitním personálním obsazení bezpečnostních sborů. V bezpečnostních sborech by měli vykonávat službu příslušníci kvalifikovaní, duševně, fyzicky a zdravotně způsobilí a morálně vyspělí. Právě nastavení podmínek pro přijetí má vést k vyloučení takových uchazečů o přijetí, u nichž není dána záruka, že budou uvedenou představu o profilu příslušníka splňovat.

Do služebního poměru může být podle § 13 zákona o služebním poměru přijat státní občan ČR, který:

- o přijetí písemně požádá,
- je starší 18 let,
- je bezúhonný,
- splňuje stupeň vzdělání stanovený pro služební místo, na které má být ustanoven,
- je zdravotně, osobnostně a fyzicky způsobilý k výkonu služby,
- je plně způsobilý k právním úkonům,
- je oprávněný seznamovat se s utajovanými skutečnostmi podle zákona č. 48/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů,

- není členem politické strany nebo politického hnutí,
- nevykonává živnostenskou nebo jinou výdělečnou činnost a není členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob, které vykonávají podnikatelskou činnost.

Přestože služební poměr, na rozdíl od pracovního poměru, vzniká rozhodnutím služebního funkcionáře, je také služební poměr zaměstnaneckým vztahem, který je založen na ústavní zásadě dobrovolnosti jeho vzniku. Žádost občana o přijetí do služebního poměru, která musí mít písemnou formu, je nezbytným předpokladem pro vydání rozhodnutí o přijetí.

Služba v bezpečnostních sborech předpokládá, že do služebního poměru bude přijat pouze příslušník, který je bezúhonný. Skutečný stav je prověřen opisem z rejstříku trestů.

Podmínky přijetí do služebního poměru se zpřísňují také tím, že uchazeč musí splňovat stupeň vzdělání požadovaný pro služební hodnost, do níž má být při přijetí jmenován.

Psychická a fyzická náročnost služby v bezpečnostním sboru vyžaduje také stanovení náročných kritérií pro přijetí do služebního poměru v oblasti zdravotní, fyzické a osobnostní způsobilosti uchazeče o přijetí. Zdravotní způsobilost občana posuzuje zařízení závodní preventivní péče na základě výpisu ze zdravotnické dokumentace registrujícího lékaře, výsledku lékařské prohlídky a dalších potřebných vyšetření. Požadavky na tělesnou zdatnost stanoví ředitel bezpečnostního sboru služebním předpisem podle služebního místa, na které má být příslušník při přijetí do služebního poměru ustanoven. Osobnostní způsobilost občana posuzuje psycholog psychologického pracoviště bezpečnostního sboru.

Psychické předpoklady se zjišťují odborným psychologickým vyšetřením. Dnešní ověření psychické spolehlivosti psychologickým vyšetřením trvá čtyři až pět hodin a spolehlivost výsledku je sedmdesáti pěti procentní. Jednotný standard je uspořádán ve stejném členění i pořadí jednotlivých faktorů jak jsou uvedeny na výsledkovém listě

psychologického vyšetření. Popis jednotlivých faktorů je uveden bez hodnotících kritérií, které jsou již součástí vlastní metodiky. (Lošák, Šváb, 1997, s. 9)

Výkonnostní determinanty ovlivňující spolehlivost výkonu činnosti příslušníka.

Koncentrace pozornosti, představuje míru situační schopnosti soustředit se na bezchybné přijetí informace. Podstatné je tempo třídění a jeho kolísání v průběhu zatěžování.

Psychomotorické tempo - zpracování informace je předpokladem pro realizaci v průběhu vlastního výcviku příslušníka ve výcvikových programech zaměřených na pohotovost k akci. Oba uvedené výkonové faktory spolu úzce souvisí. Významné hledisko představuje dlouhodobá kondice. Bez zaměřeného trénování schopnost koncentrace pozornosti i tempo zpracování informace klesá.

Dělená pozornost - kolísání představuje schopnost pohotového postřehnutí vizuálním kontaktem dvou podnětů (obvykle světel) exponovaných na vymezené podnětové ploše s následnou motorickou reakcí (obvykle ruka). Hodnocen je vývoj a tempo psychomotorické pohotovosti s účastí vůle. Faktor dělené pozornosti je významný pro stanovení míry kolísání mžikové pozornosti a stanovení míry odolnosti proti zátěži.

Informační výkon - zpracování informace vizuální cestou, jedná se o odezírání významného detailu v tempu a kvalitě. Získané hodnoty informačního výkonu tvoří základnu pro hodnocení zejména změn v pohotovosti zpracování informace před a po exponované pracovní zátěži.

Vizuální paměť krátkodobá, představuje v souboru výkonných faktorů schopnost uložení vizuální informace do krátkodobé paměti a její následné vybavení. Významné je podržení informace a její následné vybavení bez jejího zkreslení. Důležitá je situační kondice, ve které se právě příslušník nachází. Jiná bude u odpočínutého příslušníka, jiná u příslušníka po absolvování náročné mimořádné události.

Reakční pohotovost jednoduchá představuje v souboru výkonných faktorů schopnost pohotového zpracování jednoduchého, optického nebo akustického podnětu (signálu), motorickou reakcí, cíleným pohybem končícím dotekem citlivé plošky nebo stiskem tlačítka.

Reakční pohotovost výběrová představuje schopnost pohotově a správně reagovat na požadovanou informaci přikázanou (uloženou) výzvou. Uložená výzva je zamíchána do souboru podobných informací (číslice, grafické znaky). Významné pro hodnocení příslušníka spočívá v ověření míry pohotovosti k nalezení zadané informace v informačním šumu podobných, ale v daném okamžiku nevýznamných informací.

Rozhodovací procesy. Tempo a kvalita při rozhodování představuje schopnost pohotově a kvalitně zpracovat vizuálně akustickou informaci podle předem určených principů (pravidel) uložených v paměti.

Obecně se osobnost člověka realizuje jako součin kvalitativně kvantitativních faktorů tvořících předpoklad pro výkon jakékoliv pracovní činnosti. Není možno hodnotit jeden prvek systému bez součinného vztahu s ostatními prvky celého systému včetně vyhodnocení jeho vlivu na všech sledovaných úrovních. Samotná dispozice k výkonu činnosti příslušníka Hasičského záchranného sboru neznamena odpovídající míru spolehlivosti. Průběžné hodnocení celého systému s důrazem na péči o výchovnou základnu je podmínkou. Výchova a vzdělávání příslušníků jako lidského potenciálu HZS musí využívat všech současných dostupných prostředků použitelných ke zvýšení jejich fyzického, psychického a odborného potenciálu a tím i jejich systémové spolehlivosti při výkonu odborné spolehlivosti. (Lošák, Šváb, 1997, s. 10 - 14)

Vzhledem k tomu, že zákon stanoví omezení některých práv, je podmínkou přijetí také skutečnost, že uchazeč není členem politické strany nebo politického hnutí ve smyslu zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích.

Služební zákon zakazuje příslušníkům vykonávat jinou výdělečnou činnost, než je služba podle tohoto zákona, kromě činnosti znalce a tlumočníka pro soud nebo správní úřad, činnosti v poradních orgánech vlády, vědecké, pedagogické,

publicistické, literární nebo umělecké činnosti, činnosti zastupitele, přisedícího u soudu, vedoucího a jiného pracovníka táborů pro děti a mládež a správy vlastního majetku. Totéž platí i o členství v řídicích nebo kontrolních orgánech právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost.

Podmínky přijetí do služebního poměru musí být splněny současně. Jestliže uchazeč splní všechny podmínky pro přijetí do služebního poměru a volné služební místo není obsazeno jiným uchazečem, musí být do služebního poměru přijat. Služební poměr nevzniká dvoustranným projevem vůle účastníků (pracovní smlouvou), jako je tomu při vzniku pracovního poměru, ale jednostranným rozhodnutím služebního funkcionáře o přijetí příslušníka do služebního poměru. Rozhodnutí o přijetí musí obsahovat tzv. nezbytné obsahové náležitosti, které stanoví přímo zákon. V rozhodnutí o přijetí musí být obsažen výrok o dni vzniku služebního poměru. V rozhodnutí o přijetí se stanoví také druh služebního poměru, do něhož je příslušník přijímán. Všichni příslušníci jsou přijímáni na dobu určitou.

Dalším povinným výrokem rozhodnutí o přijetí je výrok o ustanovení na služební místo. Podle toho, na jaké služební místo byl příslušník při přijetí ustanoven, rozhodne služební funkcionář o jmenování do služební hodnosti. Výrok o místě služebního působiště, jako další obsahová náležitost rozhodnutí o přijetí do služebního poměru, obsahuje určení obce, ve které bude příslušník vykonávat službu. Rozhodnutí o přijetí do služebního poměru musí obsahovat také výrok o složkách služebního příjmu.

Součástí přijetí do služebního poměru je rovněž služební slib. Příslušník se zavazuje k tomu, že:

- bude při výkonu služby nestranný,
- bude důsledně dodržovat právní a služební předpisy,
- bude plnit rozkazy svých nadřízených,
- nezneužije svého služebního postavení,
- bude se chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru,
- bude řádně a svědomitě plnit služební povinnosti,
- nebude váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.

Služební poměr příslušníka je koncipován jako celoživotní povolání a je rozdělen do dvou etap:

- služebního poměru na dobu určitou v rozsahu 3 let,
- služebního poměru na dobu neurčitou.

V průběhu služebního poměru na dobu určitou si na jedné straně sbor ověřuje způsobilost příslušníka k výkonu služby a k přechodu do služebního poměru na dobu neurčitou. Na druhé straně si příslušník ověřuje, zda mu služba v tomto sboru bude vyhovovat. Z uvedeného důvodu se na příslušníka provádí jednou ročně služební hodnocení. U příslušníka ve služebním poměru na dobu neurčitou se provádí nejméně jednou za tři roky.

Do služebního poměru na dobu neurčitou se příslušník dostává na základě úspěšného složení služební zkoušky, která se vykonává před zkušební komisí před uplynutím doby určité. Účelem služební zkoušky je ověřit teoretickou, případně též praktickou způsobilost pro zařazení do služebního poměru na dobu neurčitou. (zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, § 12)

2.2 Vzdělávání

Organizaci vzdělávání ve vzdělávacích zařízeních MV - generálního ředitelství HZS ČR, ve Střední odborné škole požární ochrany a Vyšší odborné škole požární ochrany ve Frýdku - Místku a v Záchraném útvaru HZS ČR upravuje pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 11/2010.

Vzdělávacími zařízeními jsou Odborná učiliště Požární ochrany (dále jen OUPO):

- OUPO Borovany
- OUPO Brno
- OUPO Frýdek - Místek
- OUPO Chomutov
- Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč

Vzdělávací systém zajišťuje jednotnost organizace vzdělávání příslušníků a občanských zaměstnanců HZS ČR a ostatních studujících ve vzdělávacích zařízeních MV - generálního ředitelství HZS ČR, ve Střední odborné škole požární ochrany a Vyšší odborné škole požární ochrany ve Frýdku - Místku a v Záchraném útvaru HZS ČR, jehož cílem není získání stupně vzdělání. Systémově upravuje vysílání ke studiu, jeho průběh, hodnocení studijních výsledků, ukončení studia a vymezují se oprávnění a povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců HZS a ostatních studujících vysílaných ke studiu. (Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 11/2010, kterým se upravuje organizace vzdělávání ve vzdělávacích zařízeních MV - generálního ředitelství HZS ČR, ve Střední odborné škole požární ochrany a Vyšší odborné škole požární ochrany ve Frýdku - Místku a v Záchraném útvaru HZS ČR.)

Systém vzdělávání se člení na:

- 1) Kvalifikační přípravu, která zahrnuje:
 - vzdělávací program „Vstupní příprava příslušníků HZS ČR“,
 - odborné kurzy,
 - specializační kurzy.
- 2) Další odbornou přípravu, která zejména zahrnuje:
 - doplňkové kurzy,
 - instrukčně metodická zaměstnání,
 - pravidelnou odbornou přípravu.
- 3) Vzdělávání ve smyslu usnesení vlády č. 1542/2005, které zahrnuje:
 - vstupní vzdělávání,
 - prohlubující vzdělávání.

Vzdělávací program jako ucelená jednotka vzdělávání má definovaný obsah a cíle a je charakterizován následujícími atributy: název vzdělávacího programu, charakteristika vzdělávacího programu a specifikace získané odborné způsobilosti nebo specializace, cíle vzdělávacího programu, profil absolventa, celková časová dotace vzdělávacího programu, podmínky pro zařazení, materiální zajištění studujících, způsob ukončení vzdělávacího programu, doklad o ukončení vzdělávacího programu, zrušovací

ustanovení v případě náhrady osnov novými, učební osnovy s členěním vzdělávacího programu na vyučovací předměty a bloky; každý vyučovací předmět má tuto formální strukturu - název předmětu, hodinová dotace předmětu a hodinová dotace jednotlivých bloků, pojetí vyučovacího předmětu, obsah předmětu a bloků.

Závazným dokumentem pro tvorbu vzdělávacích programů a pro zpracování učebních osnov vzdělávacího programu je profil absolventa stanovený pro každý vzdělávací program odbornými pracovišti MV - generálního ředitelství HZS ČR. Na základě charakteristiky odborností u HZS ČR vycházející z požadavků norem znalostí je v praxi realizován chronologický postup v posloupnosti vzdělávacího programu, odborných a specializačních kurzů. (Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 50/2009, kterým se stanovují normy znalostí hasičů.)

Přihlašování do vzdělávacích programů se realizuje zasláním vyplněné přihlášky příslušníkem do centrální evidence s dvouměsíčním předstihem pro dané pololetí. Realizaci potřebných kurzů na základě přihlášek připraví oddělení vzdělávání. O zařazení do kurzu je uchazeč vyrozuměn prostřednictvím služebního funkcionáře písemným povoláním do kurzu.

2.3 Vstupní příprava příslušníků

Vstupní příprava příslušníků HZS ČR je vzdělávacím programem ke splnění požadavku odborné způsobilosti a je povinná pro nové příslušníky HZS ČR. Vstupní příprava tvoří základ v systému celoživotního vzdělávání. Absolventům umožní orientaci ve všech oblastech činností u HZS ČR a získání kvalifikačních odborných vědomostí a dovedností pro výkon služebních činností dle jejich zařazení na konkrétní služební místo.

Vzdělávací program je zpracován formou modulového systému, jednotlivé moduly tvoří samostatné ucelené jednotky. Modulární struktura VPP umožňuje stanovit příslušníkům HZS ČR vhodnou skladbu vstupního vzdělávání se zaměřením na potřeby HZS ČR, na požadovanou odbornost, ale i změnu vzdělávací cesty v případě změny profilace.

Vstupní příprava příslušníků je rozčleněna do 4 modulů. Modul I a II absolvují všichni příslušníci HZS ČR bez ohledu na jejich zařazení a na konkrétní služební místo, moduly III a IV podle požadavků plynoucích z jejich služebního zařazení.

Modulový systém tvoří:

- **Modul I - úvodní**

tento modul je zaměřen zejména na získání prvotního přehledu o právních normách a interních aktech řízení nezbytného pro příslušníka HZS ČR, dále na pořadovou přípravu, znalosti a dovednosti umožňující absolventům adekvátně vystupovat v postavení příslušníka HZS ČR včetně služební zdvořilosti, pořadového vystupování a ústrojové kázně.

- **Modul II - obecný**

poskytuje všeobecné znalosti a dovednosti tak, aby se noví příslušníci HZS ČR identifikovali s postavením příslušníka a získali jak přehled o fungování bezpečnostního sboru ve všech oblastech jeho působnosti, tak i základní orientaci v oblastech, které budou později rozvíjeny v rámci profilačních modulů stanovených k jednotlivým odbornostem.

- **Modul III - profilační**

je konkrétně zaměřen na vymezené odbornosti a bude nové příslušníky HZS ČR profilovat dle jejich zařazení na služební místa, pro konkrétní oblast činnosti dle funkčního zařazení příslušníka. Moduly jsou zpracovány tak, aby nahradily kurzy k získání odborné způsobilosti.

- **Modul IV - praxe**

svým obsahem je přizpůsoben potřebám jednotlivých cílových skupin tak, aby příslušníci HZS ČR získali v reálné situaci komplexní přehled o činnostech vykonávaných v HZS kraje a rozšířili si teoretické znalosti, praktické dovednosti a zkušenosti ve své profilaci.

Moduly I až IV příslušníci HZS ČR absolvují v chronologickém pořadí. Závěrečnou zkoušku vzdělávacího programu vykonají až po řádném uzavření všech předmětů v modulu III a ukončení modulu IV - praxe.

Vzdělávací program je koncipován jako otevřený dokument, který svým modulovým uspořádáním umožní doplňování a aktualizaci podle měnících se potřeb výkonu služby v HZS ČR a na základě výsledků výzkumu a vývoje a nových poznatků v oblastech souvisejících se službou. Modulární uspořádání VPP umožní její efektivnější včlenění do systému celoživotního vzdělávání v HZS ČR, zvýší efektivitu vstupního vzdělávání příslušníků a jejich seznamování s HZS ČR a jeho vzdělávacím systémem.

Hlavním cílem VPP je připravit absolventy teoreticky i prakticky pro výkon zastávané funkce a umožnit jim splnění dalšího odborného požadavku k získání odborné a specializační způsobilosti. Program si klade rovněž za cíl podporovat u absolventů od vzniku služebního poměru postoje a upevňovat hodnoty nezbytné pro výkon služby příslušníka HZS ČR. Všeobecně má VPP za úkol podporovat a rozvíjet morální hodnoty a osobnostní vlastnosti, které charakterizují příslušníka HZS ČR. Specifikovat je lze ve třech rovinách:

Občanské kompetence

- se vyznačují právním vědomím adekvátního postavení příslušníka HZS ČR,
- jeho vystupováním a jednáním v souladu s Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod a v souladu s etickými principy povolání.

Osobnostní kompetence

- se vyznačují vyrovnaností a stabilitou osobního jednání při výkonu služby,
- smyslem pro práci v týmu,
- zvládnutím stresové situace vyskytující se při výkonu služby.

Pracovní kompetence

- se vyznačují znalostí svých služebních kompetencí, dodržováním služební disciplíny a zdvořilosti,
- vystupováním a komunikací na všech úrovních služebního styku,
- disponujícími návyky nezbytnými pro udržování fyzické a zdravotní způsobilosti příslušníka HZS ČR.

Modul I je úvodním modulem vzdělávacího programu VPP a je určen všem novým příslušníkům HZS ČR, a to bez ohledu na služební zařazení. Je organizován výhradně prezenční formou studia v délce 120 hodin. Hlavním cílem vzdělávacího programu je první základní seznámení s právním prostředím, ve kterém HZS ČR zabezpečuje činnosti ve své působnosti. Cílem je poskytnout studujícím základní vědomosti, které jim umožní adekvátně vystupovat v postavení příslušníků HZS ČR včetně služební zdvořilosti, pořadového vystupování a ústrojové kázně a připravit je pro další studium v modulovém systému vzdělávacího programu VPP. K získání požadované kompetence absolventa je předmětová skladba složena ze sedmi vyučovacích předmětů.

Předmět **přírodní vědy** je rozdělen na dvě části. V části základy chemie absolvent získá přehled o látkách, jejich vlastnostech a rozdělení, zejména na hořlavost a principy hoření a důsledky toxikologie. Část ekologie je určena pro získání základních znalostí z oblasti ochrany životního prostředí.

V předmětu **topografická příprava** absolvent rozvíjí znalosti v oblasti topografie. Je schopen zvládat orientace v terénu s využitím GPS a topografických map.

Vyučovací předmět **zdravotní příprava** je pro studujícího zdrojem k získání teoretických znalostí i praktických dovedností k základním úkonům předlékařské zdravotnické pomoci při zraněních vyskytujících se u mimořádných událostí včetně dopravních nehod. V bloku psychologická příprava se seznámí s organizací psychologické služby, se základy zvládnání stresových situací při zásahu a systémem posttraumatické intervenční péče u HZS ČR.

Studující v předmětu **základy práva** a organizace požární ochrany získá přehled o základních právních normách, orientaci v českém právním řádu a naučí se používat základní právní terminologii.

V předmětu **výpočetní technika a komunikace** si studující prohloubí základní vědomosti a praktické dovednosti používání výpočetní techniky, základních typů programů a využívání zdrojů informací u HZS ČR.

Vyučovací předmět **tělesná příprava** je zaměřen na praktický nácvik metod fyzické způsobilosti. Rovněž předmět pořadový výcvik je praktickým nácvikem k zvládnání povelové techniky, nástupových a pochodových tvarů a zásad zdravení

a zdvořilosti při výkonu služby. Pořadový výcvik je součástí „Cvičebního řádu jednotek PO“.

Úspěšné zakončení závěrečné zkoušky, která se skládá ze dvou částí - praktické a teoretické je předpokladem postupu do modulu II.

Hlavním cílem vzdělávacího programu v modulu II je prohloubit znalosti studujících získané studiem v modulu I a rozšířit je o znalosti organizační struktury HZS ČR a PO v ČR tak, aby každý příslušník získal komplexní přehled o činnostech v působnosti HZS ČR. Modul II je současně přípravou pro studium v profilačním modulu III.

Předmětová skladba vyučovacích bloků obsahuje:

- tělesnou přípravu,
- základy práva a organizace HZS ČR,
- zdolávání mimořádných událostí,
- požární prevenci,
- technické prostředky a zařízení, spojení a komunikaci v PO,
- krizové řízení,
- ochranu obyvatelstva.

Absolvováním modulu II si studující prohloubí a rozšíří znalosti během třech týdnů teoretické výuky v oblastech práva a organizace HZS ČR a získá zejména tyto další odborné profesní kompetence:

- orientuje se v právní úpravě oblastí souvisejících s působností a organizací HZS,
- orientuje se v problematice BS ČR, jeho začlenění v bezpečnostní struktuře EU,
- získá základní znalosti z oblasti organizace HZS ČR, JPO a IZS,
- získá znalosti z oblasti zdolávání mimořádných událostí z hlediska vzniku, průběhu a hašení požáru a přehled o prostředcích používaných JPO,
- je seznámen s organizací rádiového spojení v PO a oznamováním mimořádných událostí,

- získá přehled o cílech a úkolech HZS ČR v oblasti požární prevence, ochrany obyvatelstva a krizového řízení,
- je seznámen s problematikou veřejných financí.

Má-li studující řádně uzavřeny všechny předměty modulu II, postoupí k vykonání závěrečné zkoušky. Studující, který absolvuje řádně závěrečnou zkoušku v modulu II potvrzenou zápisem ve výkazu o studiu, může postoupit do modulu III.

Modul III je zaměřen na profilaci příslušníků pro konkrétní oblast činnosti dle funkčního zařazení organizační struktury u HZS. Profilace jsou zaměřeny do oblasti:

- IZS,
- operační řízení,
- komunikační a informační systémy,
- požární prevence,
- ochrany obyvatelstva a krizového řízení
- administrativa.

Každý z profilačních modulů má přesně vymezenou charakteristiku vzdělávacího programu, ale obecně lze konstatovat, že cílem modulů je doplnit odbornou kvalifikaci nových příslušníků stanovenou na jejich služební místo

Modul III - IZS vzdělávacího programu je základní odbornou přípravou příslušníka HZS ČR k získání odborné způsobilosti k samostatné činnosti na místě zásahu. Hlavním cílem vzdělávacího programu v modulu III - IZS je připravit studující teoreticky a prakticky v rozsahu normy znalostí pro funkci hasič.

Modul III je organizován výhradně prezenční formou studia v OUPO, která jsou vybavena potřebným výcvikovým zázemím a odborně kvalifikovaným pedagogickým personálem zajišťující teoretickou i praktickou výuku příslušníků. Výcvikovým zázemím jsou speciální výcviková zařízení např. cvičná věž představující stěnu obytného domu, trenažér cisterny s únikem nebezpečné látky, podzemní výcvikový prostor, polygon k výcviku použití dýchací techniky a vraky aut simulující dopravní nehody aj. Součástí technické vybavenosti učiliště jsou hasičské cisterny, dopravní automobily se speciální výbavou, plošiny, žebříky, jeřáby sloužící pro praktický výcvik.

Původně byl dřívější systém výcviku pouze pro hašení požárů. S technickým rozvojem společnosti vyvstala potřeba zasahovat nejen u požárů, ale i u dalších událostí. Mezi nejčastější patří dopravní nehody, havárie s únikem nebezpečných a ropných látek, živelné pohromy a technické zásahy, které tvoří nejpočetnější skupinu různých druhů činností např. záchrana osob z výtahu, záchrana zvířat z výkopů, likvidace spadlých stromů, čerpání vody, otevírání uzamčených prostor, práce na vodě a jiné. V tomto trendu se zaměřuje i současný směr vzdělávání k získání odborné způsobilosti.

Časová dotace modulu je vyvážená mezi teoretickou a praktickou část, která je zaměřena k získání potřebných vědomostí a praktických dovedností v šesti vyučovacích blocích realizovaných ve třech měsících. Charakteristika jednotlivých bloků obsažených v předmětové skladbě je složena z vyučovacích předmětů.

Tělesná příprava se prolíná celou dobou výuky a přispívá k posílení fyzické kondice příslušníka. Její součástí je i výcvik zaměřený na pomoc tonoucím.

Vyučovací předmět **zdravotní a psychologická příprava** je tvořena šesti učebními bloky tak, aby studující zvládl praktické úkony předlékařské zdravotnické pomoci při zraněních vyskytujících se u mimořádných událostí včetně dopravních nehod a ovládal základy komunikace s osobami v místě zásahu.

Předmět **zdolávání mimořádných událostí** je rozčleněn tak, aby se studující připravil jak po stránce teoretické, tak i praktické ke zdolávání všech druhů mimořádných událostí. Absolvent umí provádět likvidační práce u všech typů mimořádných událostí.

Ve vyučovacím předmětu **technické prostředky** a zařízení získá studující přehled o prostředcích a zařízeních používaných JPO a vycvičí se k jejich správnému a efektivnímu použití s ohledem na bezpečnost práce.

Cílem vyučovacího předmětu **spojení a komunikace v PO** je seznámit studující s organizací spojové služby. Naučí se praktickému ovládnutí radiostanic používaných v požární ochraně, a to jak v analogové, tak i v digitální síti.

Celou polovinu výuky tvoří vyučovací předmět **technický výcvik**. Tento je rozčleněn do deseti bloků, ve kterých se studující naučí používat věcné prostředky,

jimiž disponují jednotky PO při výkonu služby. Zvládá použití prostředků chemické služby, prostředků pro práci ve výšce, získá základní znalosti v ovládní plavidel, naučí se pokládat norné stěny. Má základní znalosti v ovládní agregátů a čerpadel. Získá oprávnění pro práce ve výškách automobilové plošiny nebo automobilového žebříku. Umí bezpečně používat prostředky používané pro vyprošťování osob z havarovaných vozidel. Získá oprávnění vazače břemen. Technický výcvik je zaměřený na praktický výcvik obsahující metodické listy „Cvičebního řádu jednotek PO“ a „Bojového řádu jednotek PO“.

Všechn technický výcvik příslušníků je prováděn v předepsané výstroji a tvoří je osobní ochranné prostředky, kterými jsou:

- zásahový ochranný oděv,
- zásahová ochranná obuv,
- zásahové ochranné rukavice,
- zásahová přilba se svítilnou,
- ochranná kukla,
- hadicový držák,
- klíč na spojky,
- pracovní polohovací systém s karabinou o minimální podélné pevnosti 22 kN.

Výjimkou ve výstroji příslušníka při technickém výcviku je specifická činnost se speciální výbavou např. práce na vodě (vybaven záchrannou vestou), nebo výcvik v protichemickém oděvu na nebezpečnou látku.

Celý proces výuky je organizován a prováděn se stanovenými cíli a obsahem k dosažení odborné připravenosti příslušníka didaktickými zásadami. (Mazánková, 2006, s. 12 - 13)

Výukový program je zaměřen nejprve na jednotlivce a postupné cviky jsou směřovány k systematickému a soustavnému osvojování vědomostí a praktických dovedností cviků. Při každém druhu výcviku dbá lektor na správnost provedení cviku a především na to, aby si příslušníci osvojili základní návyky. Teprve poté se vyučující zaměří na rychlost provedení. Instruktor nejprve úkon nebo cvik popíše a názorně jej

předvede. Instruktor se vyvaruje neustálému opravování chyb a opakování stejného cviku, které vede k únavě příslušníků. Vyžaduje však, aby příslušník vložil do cviku sílu i obratnost a skloubil souhrn pohybů a hmatů. (Mazánková, 2006, s. 28)

Způsob ovládnutí činnosti družstva a příslušníků je verbální komunikací pomocí povelů. Povel musí být dostatečně hlasitý, zřetelný, jasný i stručný a především srozumitelný. Musí také obsahovat všechny nutné údaje, které jsou zárukou úspěšného provedení příslušného bojového rozvinutí.

Zásady výcviku jsou při provádění nazývány odbornou terminologií bojovým rozvinutím. Každé bojové rozvinutí představuje objem v rozsahu práce jednoho požárního družstva a to v počtu 1 + 5 nebo družstva o sníženém početním stavu 1 + 3. Uvedený objem práce se skládá z jednotlivých činností příslušníků družstva se stanovenou dělbou práce. Jednotlivá činnost příslušníka v družstvu je ve Cvičebním řádu JPO označena funkcí příslušníka.¹

Při výcviku je zachována posloupnost, tedy postup od jednoduchých cviků přes složitější až k náročným. Zvládnutí náročných cviků si žádá jistou dávku odvahy a je přípravou příslušníka ke zvládnutí krizových situací. Jedním z celé řady takových cviků je slanění z výšky.²

Rozvrh a skladba vyučovacích a výcvikových bloků je volena s přihlédnutím k požadavku přiměřenosti na příslušníky, zvláště fyzicky náročných výcvikových etap, při kterých se ověřují osvojené a zapamatované trvalé prvky učiva a výcviku.

Po zvládnutí cvičebního řádu jsou bojová rozvinutí prováděna podle metodických listů bojového řádu a zásad taktického postupu zásahu. Metodický list je určen pro daný druh konkrétní zásahové činnosti příslušníků a je rozdělen obvykle do tří částí. V první části je charakteristika taktického postupu, ve druhé části jsou úkoly a postup činnosti k řešení, třetí část je zaměřena na možné očekávané zvláštnosti upozorňující na komplikace, které lze očekávat při zásahu.³

¹ viz příloha č. 1.

² viz.příloha č. 2.

³ viz.příloha č. 3.

Zvlášť důležitou kapitolou bojového řádu z hlediska bezpečnosti zasahujících příslušníků, se kterým se mohou setkat u skutečného zásahu a tím je možné hrozící:

- nebezpečí fyzického vyčerpání,
- nebezpečí infekce,
- nebezpečí intoxikace,
- nebezpečí ionizujícího záření,
- nebezpečí opaření,
- nebezpečí pádu,
- nebezpečí podchlazení a omrznutí,
- nebezpečí poleptání,
- nebezpečí popálení,
- nebezpečí na pozemních komunikacích,
- nebezpečí přehřátí,
- nebezpečí psychického vyčerpání,
- nebezpečí udušení,
- nebezpečí úraz elektrickým proudem,
- nebezpečí utonutí,
- nebezpečí výbuchu,
- nebezpečí zasypaní a zavalení,
- nebezpečí zřícení konstrukcí,
- nebezpečí ztráty orientace,
- nebezpečí z ohrožení zvířaty,
- nebezpečí na železnici,
- nebezpečí výbuchu výbušných látek a pyrotechnických směsí,
- nebezpečí polychlorovaných bifenylů.

Po absolvování modulu III si příslušník modulem IV - praxe rozšíří přehled organizační struktury a seznámí se s jednotlivých oddělení HZS kraje, ke kterému byl přijat. Touto odbornou stáží na konkrétních pracovištích získá příslušník ucelený přehled o odborných činnostech v systému plnění úkolů služeb u HZS kraje.

Po řádném ukončení všech čtyř modulů potvrzeným v osobním listu studujícího příslušníka skládá zkoušku. Závěrečná zkouška se provádí vždy v tom vzdělávacím

zařízení, kde byl realizován profilační modul III a koná se před zkušební komisí jmenovanou ředitelem vzdělávacího zařízení.

Závěrečná zkouška se skládá z praktické a teoretické části. Praktická zkouška je zaměřena na dílčí prvky výcviku s dodržováním všech stanovených zásad. V teoretické části zkoušky prokazuje příslušník své vědomosti z oblastí:

- zdolávání mimořádných událostí,
- bezpečnost a ochrana zdraví při práci,
- technické prostředky a zařízení, spojení a komunikace v PO,
- technický výcvik.

Ukončením vzdělávacího programu příslušník splňuje požadavek na odbornou kvalifikaci a získá osvědčení odborné způsobilosti pro výkon hasiče. Toto oprávnění a znalost profese přináší znaky univerzálnosti. (Mühlpachr, 2004, s. 53)

2.4 Dílčí závěr

Při zavádění každého nového systému nelze s určitostí předpovědět jeho úspěšnost. Ta bude prověřena až následnou praxí a podnětné připomínky ke zlepšení systému vzdělávání budou následně zpracovány do vyučovacích osnov.

Příslušník po absolvování vstupní přípravy příslušníků VPP získá kvalifikační odbornost potřebnou pro zařazení do zásahové jednotky, kterou je JPO a stává se platným členem týmu. Získané vědomostní informace jsou pro něj jistě přínosem, ale ověřit si je může jen u skutečných zásahů. Služebně starší kolegové jej usměrňují a svým příkladem vedou k získávání praktických zkušeností.

Velmi důležitou fází pro nového příslušníka je reakce na stres prožitý u mimořádné události s tragickými následky. Tou je například dopravní nehoda spojená se smrtí člověka. Následná reakce napoví jak je připraven zvládat krizové situace.

Závěr

Prudký rozvoj společnosti a také necitlivé zásahy lidské činnosti přinášejí rizika, před kterými je potřeba se umět účinně bránit, nebo je alespoň eliminovat. Stále více hrozící nebezpečí živelných pohrom (zejména povodní), závažných průmyslových havárií a jiných mimořádných událostí klade důraz na vysokou profesionalitu hasičů

První část bakalářské práce popisuje současnou připravenost bezpečnostního systému na možné hrozby a rizika. Je zde poukázáno na povinnosti jednotlivých prvků organizační struktury státu při postupech řešení případných mimořádných událostí.

Důležitým článkem při likvidaci následků mimořádných událostí jsou příslušníci HZS ČR připraveni kdykoliv zasáhnout a pomoci. Předpokladem pro toto povolání jsou osobnostní kvality, fyzická zdatnost, vysoká úroveň odborných znalostí i praktických dovedností. Dalším vzděláváním příslušník rozvíjí svou všestrannost, která je potřebná pro výkon s profilační zaměřeností.

Druhá část bakalářské práce se zaměřuje na přípravu příslušníků ke zvládnutí krizových situací. V úvodu je detailně popsána vzdělávací struktura HZS ČR. V další fázi se věnuje průběhu realizace modulových bloků s přiblížením jednotlivých částí výukových předmětů a jejich obsahovou skladbou. Rozšířením vzdělávacích modulů došlo k prodloužení vstupní přípravy. Realizace vstupní přípravy přináší pozitivní výsledky a přispívá ke zkvalitnění celkové připravenosti příslušníků.

Je nutné uvést, že vstupní přípravu, která je znakem všestrannosti, musí absolvovat každý uchazeč o toto povolání. Jeho odborný rozvoj se však dále již orientuje na konkrétní specializační přípravu.

Resumé

Cílem této bakalářské práce je poukázat na nutnost vysoké odborné připravenosti příslušníků HZS ČR a to nejen po stránce fyzické, ale zvláště psychické. Vysoké nároky na profesionalitu příslušníků HZS se odvíjí od problémů, které jsou celosvětové – živelné pohromy (povodně, požáry, vichřice apod.) nebo závažné průmyslové a dopravní havárie. Jelikož jejich práce je velmi náročná na psychickou odolnost, není možné ji zvládnout bez kvalitní přípravy a neustálého zvyšování profesní kvalifikace

První části popisují organizační strukturu bezpečnostního systému České republiky s prvky připravenosti a realizace.

Druhou část věnuji systému vzdělávání u HZS ČR a popisuji možnosti seberealizace příslušníků s kariérním růstem. Na novém modelu „Vstupní přípravy příslušníků“ se zaměřuji na obsah jednotlivých modulů tvořící ucelený vzdělávací program nově přijatých příslušníků.

V celé práci je zvláštní důraz kladen na zvládnání psychické zátěže, která je nedílnou součástí této náročné profese.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na přípravu příslušníků HZS ke zvládnutí krizových situací. Zabývá se strukturou bezpečnostního systému a zaměřuje se na různé vazby řešení možných krizových situací, které v současné společnosti ohrožené nesčetnými riziky, vznikají. Popisuje zde nový model ve vzdělávání a kvalifikační přípravě příslušníků HZS, kteří pro spolehlivý výkon služby u jednotek Požární ochrany, zvládají mimořádné situace s psychickou a fyzickou odolností a rizikovou a zátěžovou náročností.

Klíčová slova

Bezpečnostní systém, havarijní plán, hrozba, integrovaný záchranný systém, jednotky požární ochrany, krizová situace, kvalifikační příprava, mimořádná událost, odborný kurz, odborná příprava, riziko, vzdělávání, vstupní příprava příslušníků, zásah.

Annotation

The bachelor thesis focuses on the preparation of Fire Rescue Service members for critical situations management. It deals with the structure of the security system and I focused on various solutions of possible critical situations, that can arise in the current society, endangered with innumerable risks. In my thesis I describe a new model in educating and qualification preparation of the Fire Rescue Service members, who for their reliable service with the Fire Brigade should manage extreme situations with increased psychological and physical resistance and risk and endurance costiness.

Keywords

Training of the Fire Service members to manage critical situations, security system, accident plan, threat, integrated rescue system, Fire Service Brigades, critical situation, qualification training, emergency incident, special course, special training, risk, education, entrance preparation of members, action.

Seznam použité literatury

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
2. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
3. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 128/2000 Sb., o krajích (Krajské řízení), ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 129/2000 Sb., o obcích (Obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 237/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích.
13. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
14. Vyhláška č. 226/2005 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.
15. Vyhláška č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci).
16. Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č. 226/2005 Sb.
17. Usnesení vlády č. 1542/2005 Bezpečnostní strategie.
18. Usnesení vlády č. 1542/2005 Pravidla vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech
19. Usnesení Bezpečnostní rady státu č. 32 ze dne 3. července 2007.

20. BENDA, J., DOHNAL, D. *Program redukce stresu*. MV-generální ředitelství HZS ČR, Praha :2005, 75 s. ,ISBN 80-86640-41-8
21. Kolektiv autorů, *Studijní texty ke služební zkoušce*, MV-generální ředitelství HZS ČR, kancelář generálního ředitele HZS ČR, oddělení vzdělávání.
22. LOŠÁK, J., ŠVÁB, S., *Posouzení žadatelů o práci hasiče*. Sborník Požární ochrana. 1997, VŠB-TU, Praha :1997.
23. MAZÁNKOVÁ, L. *Základy didaktiky*. Institut mezioborových studií, Brno: 2006, 35 s.
24. MÜHLPACHR, P. *Problémy současné společnosti*. Institut mezioborových studií , Brno: 2004, 82 s.
25. PROCHÁZKOVÁ, D., ŘÍHA, J. *Krizové řízení*. MV-generální ředitelství HZS ČR, Praha : 2004, 225 s., ISBN 80-86640-30-2
26. ŠVÁB, S., *Základy pracovní a inženýrské psychologie hasiče*. Edice SPBI Spektrum, Ostrava: 1998, 57 s., ISBN 80-86111-27-X
27. ŘEHOŘ, A., ŠIGUT, Z. *Základy teorie a praxe řízení*. Institut mezioborových studií, Brno: 2009, 167 s.
28. 112 Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva. Č. 3/2010. Praha: MV-generální ředitelství HZS ČR, 2010. Vychází měsíčně. ISSN: 1213-7057
29. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 42/2007, kterým se vydává Cvičební řád jednotek požární ochrany - pořadový výcvik.
30. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 43/2007, kterým se vydává Cvičební řád jednotek požární ochrany - technický výcvik.
31. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 61/2007, kterým se mění Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR a náměstka ministra vnitra č. 40/2001, kterým se vydává Bojový řád jednotek požární ochrany, ve znění pozdějších předpisů.
32. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 44/2008, kterým se stanoví složení a činnost předmětových skupin pro tvorbu a aktualizaci vzdělávacích programů v systému vzdělávání příslušníků a občanských zaměstnanců HZS ČR.
33. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 58/2008, kterým se stanovují požadavky na tělesnou zdatnost občana při přijímání do služebního poměru příslušníka HZS ČR a na tělesnou zdatnost příslušníka HZS ČR pro výkon služby na služebním místě, na které má být ustanoven a organizace zkoušek tělesné zdatnosti a tělesné přípravy.

34. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č.50/2009, kterým se stanovují normy znalostí hasičů.
35. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 40/2009, o personální evidenci v Hasičském záchranném sboru České republiky a zpracovávání osobních údajů, které s nimi souvisejí
36. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 9/2010, kterým se stanoví podmínky pro výkon speciálních činností u HZS ČR
37. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 11/2010, kterým se upravuje organizace vzdělávání ve vzdělávacích zařízeních MV-generálního ředitelství HZS ČR, ve Střední odborné škole požární ochrany a Vyšší odborné škole požární ochrany ve Frýdku-Místku a v Záchraném útvaru HZS ČR.
38. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 23/2010, k odborné způsobilosti příslušníků Hasičském záchranném sboru České republiky.
39. Vstupní příprava příslušníků HZS ČR (VPP-MS), čj. MV-70558-1/PO-2009 (účinnost od 1. listopadu 2009).

Internetové zdroje

40. <http://www.hzscr.cz/>
41. <http://www.hzscr.cz/clanek/jednotky>

Seznam symbolů a zkratek

BS	-	Bezpečnostní systém
ČR	-	Česká republika
EU	-	Evropská unie
GPS	-	satelitní navigační systém
HPK	-	havarijní plán kraje
HZS	-	Hasičský záchranný sbor
IZS	-	Integrovaný záchranný systém
JPO	-	jednotky požární ochrany
KOPIS	-	Krajské operační a informační středisko
MO	-	Ministerstvo obrany
MV	-	Ministerstvo vnitra
PO	-	požární ochrana
SDHO	-	Sbor dobrovolných hasičů obce
VPP	-	Vstupní příprav příslušníků

Seznam příloh

Příloha č. 1.

Metodického listu Cvičebního řádu jednotek požární ochrany – Technický výcvik,
Útočný vysokotlaký proud 15 DR 5.

Příloha č. 2.

Metodického listu Cvičebního řádu jednotek požární ochrany – Technický výcvik,
Slanění 4 VÝŠ.

Příloha č. 3.

Metodického listu Bojového řádu jednotek požární ochrany – taktické postupy
zásahu,
Nebezpečí psychického vyčerpání („únavový syndrom“) 12 N.

Příloha č. 1

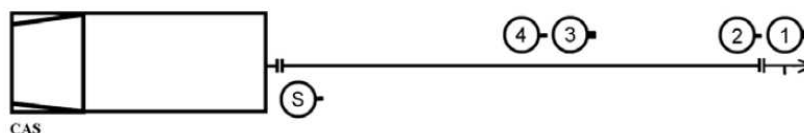
<i>Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky</i>		
Cvičební řád jednotek požární ochrany – technický výcvik		
<i>Název:</i> Útočný vysokotlaký proud	Metodický list číslo	15 DR 5
	<i>Vydáno dne: 5. března 2007</i>	Stran: 1

1) Povel VD: „Družstvo, stroj CAS, vodní zdroj vlastní, cíl hořící automobil, vysokotlaký proud, VPŘED!“.

2) Číslo 1 uvolní pojistku navijáku vysokotlaké hadice (dále jen „hadice“) na CAS a spolu s číslem 2 hadici odvíjejí. Strojník pomáhá odvíjet hadici. Hadici rozvíjejí společně číslo 1 a číslo 2, v případě nutnosti jim pomáhá i číslo 3 a číslo 4.

3) V případě zásahu pěnou připojí číslo 1 na vysokotlakou proudnici pěnotvorný nástavec.

4) Schéma bojového rozvinutí:

Příloha č. 2

<i>Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky</i>		
Cvičební řád jednotek požární ochrany – technický výcvik		
<i>Název:</i> Slanění	Metodický list číslo	4 VÝŠ
	<i>Vydáno dne: 21. 12. 2004</i>	<i>Stran: 11</i>

I.

Charakteristika

1) Slaňování je činnost, která umožňuje bezpečný sestup po laně při použití vhodných prostředků a postupů.

2) Ke slanění se používá odpovídající postroj (např. zachycovací postroj se zabudovaným polohovacím systémem) – viz metodický list VÝŠ 2 (mimo nouzové způsoby slanění), nízko průtažné lano s opláštěným jádrem - viz metodický list VÝŠ 1 a vhodný slaňovací prostředek (např. karabina HMS s poloviční lodní smyčkou, slaňovací osma, slaňovací brzda STOP). Doporučuje se používat slaňovací prostředky se samoblokující funkcí.

3) Před začátkem slanění je nutné zvolit vhodný kotevní bod k upevnění lana pro slanění, tedy bod, který musí odolat maximálnímu zatížení při předpokládané činnosti (např. armatury, trubky ústředního topení, sloupy konstrukcí) – obr. 1. Je možné kotevní body záměrně budovat a připravovat (např. vysazení dveří ze zárubní, vysekání otvorů vedle zárubní, obnažení podhledu povalového stropu).

4) Při slanění s dýchacím přístrojem je nutné brát v úvahu hmotnost dýchacího přístroje a z toho vyplývající změnu těžiště při slanění.

5) Pokud slaňující hasič neprovádí sebejištění při slaňování, je možné provádět jištění dalším hasičem zesponu, který zatížením konce lana může slanění zastavit – obr. 2.

II. Obecný postup slanění

6) Hasič provádějící slanění připevní lano ke kotevnímu bodu osmičkovým uzlem nebo beznapětovým uzlem (viz metodický list VÝŠ 1) – obr. 3. Před začátkem slanění vyzkouší pevnost kotevního bodu kontrolním zatížením v prostoru bez nebezpečí pádu.

7) Pokud nelze vidět na konec lana a není jisté, že konec lana dosáhl potřebného místa, uváže hasič cca 1,5 m před koncem lana jednoduché očko, které při slaňování upozorní na konec lana.

8) V případě, že se na místo upevnění lana po slanění nelze vrátit, slaňuje se na poloviční délku lana na dvojito. Lano se v polovině délky provlékne kolem kotevního bodu nebo slaňovacím kruhem a oba konce se spustí do prostoru slanění. V případě, že nelze vidět konce lana je nutné dodržet zásadu uvázání signálních uzlů na koncích lana. Při slanění na dvojitěm laně musí oba prameny lana procházet slaňovacím prostředkem.

9) Pro delší slanění se použijí dvě lana, která se v místě ukotvení sváží osmičkovým nebo rybářským uzlem (viz metodický list VÝŠ 1) a provléknou se slaňovacím kruhem nebo kolem kotevního bodu tak, aby uzel spojující lana byl v blízkosti kotevního bodu a při slanění nebylo nutné překonávat uzel – obr. 4.

10) Hasič lano spustí z místa, ze kterého provádí slanění tak, aby nebyl ohrožen pádem z výšky (je zajištěn ve slaňovacím prostředku, zaujmul pracovní polohu aj.). Před spuštěním lana vizuálně zkontroluje prostor slanění a pozornost věnuje především překážkám, na kterých by se lano mohlo zachytit. Je nutné, aby lano nevedlo v blízkosti elektrického vedení, dále aby neohrožovalo poškozování lana pořezáním, přetavením dotykem o zahřátou konstrukci nebo přehorením aj. – obr. 5.

obr. 3

obr. 4

obr. 5

Před spuštěním lana může slaňující hasič založit slaňovací prostředek na ukotvené lano a sebejištění při další přípravě slanění provádět na zablokovaném slaňovacím prostředku proti prokluzu – *obr. 6*.

11) Hasič připravující se ke slanění přistoupí čelem k bezpečně upevněnému lanu, přičemž slaňovací prostředek má zapnutý v určeném zavěšovacím prvku postroje, nebo při použití sebejištění ve smyčce, která je zapnuta v určeném zavěšovacím prvku postroje. Dále:

- a) v úrovni prsou uchopí lano a stanoveným způsobem založí lano do slaňovacího prostředku,
- b) rukou uchopí konec lana vycházejícího ze slaňovacího prostředku a dotáhne jej tak, aby lano od kotevního bodu ke slaňovacímu prostředku bylo napnuté. Všechny tyto úkony hasič provádí na místě, kde nehrozí pád z výšky. Na tomto místě dále hasič vyzkouší kontrolním zatížením (vyvěšením se do lana) únosnost kotevního bodu a správné založení lana do slaňovacího prostředku,

obr. 6

- c) pokud je lano ukotveno nad hasičem provádějícím slanění, hasič přistoupí k okraji nebezpečného prostoru (okraj okna, schodiště aj.), vykloní se a vizuálně zkontroluje prostor slanění, pozornost zaměřuje především na to, zda konec lana dosahuje na zem, přičemž pracovní ruka pevně drží konec lana vycházející ze slaňovacího prostředku,
- d) plynule vyvěšením zatíží lano, pracovní ruka pevně drží konec lana vycházejícího ze slaňovacího prostředku, hasič plně zatíží lano svou hmotností tak, aby čelem byl obrácen ke konstrukci a nohama se od ní odtlačoval. Slanění provádí následujícím způsobem:

- rukou se přidržuje nad slaňovacím prostředkem pro udržení rovnováhy, pracovní ruka drží a plynule povoluje lano vycházející ze slaňovacího prostředku, až začne ve slaňovacím prostředku mírně prokluzovat,
- při slaňování svírá osa těla s konstrukcí úhel cca 45° ; s nohama opřenými o konstrukci hasič slaňuje plynule dolů, pracovní ruka stále pevně svírá lano vycházející ze slaňovacího prostředku tak, aby byl umožněn pouze pomalý prokluz lana ve slaňovacím prostředku, nohy jsou stále napnuté nebo mírně pokrčené, a pokud to je možné, opírají se o konstrukci. Rychlost slanění nesmí být příliš velká (do 2 m/s), hrozí spálení opletu lana – *obr. 7*,

obr. 7

- e) pokud kotevní bod lana není umístěn nad hasičem provádějícím slanění, musí hasič bezpečně překonat hranu (parapetu, střechy aj.). Postup slanění je totožný do písmena b),
- f) nejbezpečnější způsob překonání hrany hasičem je následující
 - hasič provádějící slanění nalehne nebo se posadí podélně s okrajem hrany, přičemž pracovní ruka pevně svírá lano vycházející ze slaňovacího prostředku,

aby nedošlo k prokluzu lana ve slaňovacím prostředku a lano bylo stále napnuto od kotevního bodu až k hasiči – obr. 8,

- slaňovací prostředek umístí pod hranu a přesune tělo přes hranu do lana, přičemž pracovní ruka nepovoluje pevné sevření lana – obr. 9. Při této činnosti hasič zajišťuje minimální kontakt slaňovacího prostředku s hranou (hrozí zachycení slaňovacího prostředku o hranu),
- další postup je v souladu s písmenem d) – obr. 10.

III. Jištění při slaňování

12) Při použití slaňovacích prostředků bez samoblokující funkce (např. slaňovací osma, karabina HMS s poloviční lodní smyčkou) je důležitá znalost použití dalšího zabezpečujícího prvku - posuvný svírací uzel nebo obdobný prostředek, zajištění dalším způsobem (dalším lanem, jištění zespodu hasičem).

13) Jištění při slaňování se použije zejména v případě předpokládaného objektivního nebezpečí (pád kamenů, slanění v extrémních expozicích, za ztížených povětrnostních podmínek a při výcviku apod.), na základě rozhodnutí velitele nebo v případě subjektivní potřeby hasiče. Uvedená pravidla platí i pro odbornou přípravu.

IV. Jištění při slaňování – posuvný svírací uzel

14) Posuvný svírací uzel zablokuje volné lano pod slaňovacím prostředkem a tím zastaví sestup po laně – obr. 11.

15) Hasič provádějící slanění uchopí lano jednou rukou, v druhé ruce má připravenou pomocnou šňůru, s pomocí které minimálně dvojitým omotáním a protažením vytvoří posuvný svírací uzel. Posuvný svírací uzel zapne karabinou do zavěšovacího prvku postroje – obr. 12, obr. 13.

16) Na lano stanoveným způsobem nasadí slaňovací prostředek, který potom zapíná do krátké šité smyčky, která je na obou koncích opatřena karabinami. Smyčka je upevněna za určený zavěšovací prvek postroje. Tím je zajištěna nezbytná délka lana mezi posuvným svíracím uzlem a slaňovacím prostředkem tak, aby v případě neovladatelného prokluzu lana slaňovacím prostředkem (ztráta vědomí, zranění slaňujícího hasiče aj.) nedošlo ke vtažení posuvného zajišťovacího uzlu do slaňovacího prostředku – obr. 14.

17) Hasič provádějící slanění má obě ruce pod slaňovacím prostředkem, jedna ruka svírá posuvný svírací uzel, druhou rukou drží lano nad posuvným svíracím uzlem, který je v pozici umožňující prokluz lana (posuvný svírací uzel je povolen). V případě nutnosti zastavit sestup ruka slaňujícího hasiče zatáhne (pustí) posuvný svírací uzel, který

svou funkcí sestup po laně zastaví – obr. 15. Uzel je možné posunovat po laně a bezpečně zastavit v kterékoliv místě. Uzel musí být uvázan tak, aby nedošlo k jeho vtažení do prostředku.

obr. 14

obr. 15

- 18) Při slaňování na dvojitém laně musí být posuvný svírací uzel na obou pramenech lana.
- 19) Posuvný svírací uzel může být nahrazen prostředkem s obdobnou funkcí (blokant) – obr. 16.

obr. 16

V.

Jištění při slaňování – další způsoby

20) Další způsob, jak zastavit slaňování, je napnutí lana pod slaňovacím prostředkem druhou osobou. Tento způsob není příliš vhodný, neboť slaňující nemůže sám regulovat místo zastavení a napnuté lano ze země překáží v pohybu. Využití tohoto způsobu jištění je především při zajišťování slaňujícího ze země při krátkých slaněních nebo při odborné přípravě – obr. 2.

21) Slaňující hasič může být při slanění jištěn nezávislým lanem – viz metodický list VÝŠ 5.

VI.

Slanění pomocí poloviční lodní smyčky

22) Slanění pomocí poloviční lodní smyčky se provádí následujícím způsobem:

- a) v úrovni prsou uchopí lano a vytvoří na laně poloviční lodní smyčku (viz metodický list VÝŠ 1) – obr. 17,
- b) poloviční lodní smyčku vloží do karabiny v zavěšovacím prvku postroje a zajistí pojistku zámku karabiny; při tomto úkonu dbá, aby lano vycházející z karabiny nebylo na straně, kde je umístěn zámek a pojistka zámku karabiny (hrozí nebezpečí možného otevření zámku a následného pádu hasiče nebo poškození lana) – obr. 18,

obr. 17

obr. 18

- c) v případě, že v průběhu slanění je nutné zastavit sestup a provést práci, ke které je nutné obou rukou, je možné slanění zastavit pomocí posuvného svíracího uzlu, nebo hasič poloviční lodní smyčku v karabině HMS zajistí následujícím způsobem:
 - pracovní rukou uchopí a napne konec lana vycházejícího z karabiny, tím dojde k zastavení slanění – obr. 19,
 - ruku zvedne nad karabinu tak, aby druhou rukou byl schopen pevně přichytit oba prameny lana – obr. 20,
 - v ruce vytvoří z nezatíženého pramene oko, do něj vsune klíčku a zatáhne. Působením váhy na laně se klíčka dotáhne ke karabině a zadrhne se. Ucho uzlu je nutné zajistit např. karabinou - obr. 21, obr. 22, obr. 23,
 - zajištění poloviční lodní smyčky je možné i v případě, že se používá sebejištění při slaňování posuvným svíracím uzlem. Slaňující hasič ale musí vytvořit dostatečný manipulační prostor pro provedení výše uvedených úkonů stáhnutím posuvného svíracího uzlu co nejnižší pod sebe,
 - odblokování zajištěné poloviční lodní smyčky se provede zatažením za lano vycházející z uzlu,
- d) dále postupuje ve slanění v souladu s výše uvedeným,
- e) při delším slanění na dvojitěm laně pomocí karabiny a poloviční lodní smyčky může dojít k překřížení lan a slanění prakticky není možné.

VII.

Slanění pomocí slaňovací osmy

23) Hasič provádějící slanění do pracovní ruky uchopí lano, vytvoří kličku z lana a tuto kličku lana provlékne shora velkým okem osmy a převleče přes menší oko. Pokud by kličku provlékl velkým okem osmy zespodu, při překonávání hrany by mohlo dojít k sesmeknutí lana z osmy a slanění by nebylo možné. Karabinu se slaňovací osmou buď přímo, nebo s využitím smyčky (při provádění sebejištění), vloží do zavěšovacího prvku postroje a zajistí ji – obr. 24.

24) V případě, že v průběhu slanění je nutné zastavit sestup a provést práci, ke které je nutné obou rukou, je možné slaňovací osmu tzv. „zaseknout“. Postup při zaseknutí slaňovací osmy:

- zaseknutí se provede tak, že slaňující hasič lano vycházející z osmy pevně uchopí a napne, tím dojde k zastavení sestupu na laně - obr. 25,
- stále napnuté lano zdvihne a zasekne mezi velké oko osmy a napnuté lano, na kterém slaňuje - obr. 26, obr. 27,
- tím dojde mezi lanem a osmou k tak velkému tření, že pohyb na laně je zastaven,
- nebezpečí hrozí pouze pokud by došlo k odlehčení lana, na kterém hasič visí (např. na šikmých plochách nebo odstoupenutím na plošinu). Potom může dojít k uvolnění zaseknutého lana a k následnému pádu při volně probíhající osmou,
- zaseknutí slaňovací osmy je možné i v případě, že se používá sebejištění při slaňování posuvným svíracím uzlem. Slaňující hasič ale musí vytvořit dostatečný manipulační prostor pro provedení výše uvedených úkonů stáhnutím posuvného svíracího uzlu co nejnižší pod sebe – obr. 28,
- odblokování provede zatažením za konec lana vycházející ze slaňovací osmy.

obr. 27

obr. 28

VIII.

Slanění pomocí slaňovací brzdy STOP

25) Slaňovací brzda STOP má samoblokující funkci, není nutné používat další jisticí prvek – obr. 29.

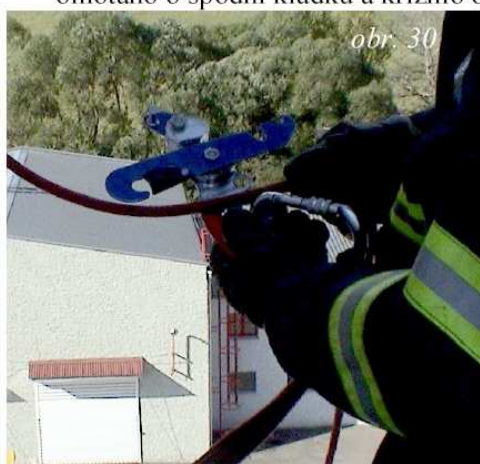
26) Slaňovací brzda STOP se používá pro slanění na jednoduchém laně.

27) Postup slanění je následující:

- a) hasič provádějící slanění má slaňovací brzdu STOP zapnutou pomocí karabiny se zámkem a pojistkou zámku v určeném zavěšovacím prvku postroje,
- b) pravou rukou odjistí pojistku slaňovací brzdy a otevře její bočnici - obr. 30. Určeným způsobem do brzdy vloží lano, a to tak, aby lano vedoucí od kotevního bodu bylo nejprve omotáno o spodní kladku a křížmo okolo horní – obr. 31,

obr. 29

obr. 30

obr. 31

- c) poté zajistí bočníci slaňovací brzdy a provede kontrolu správnosti založení lana do brzdy kontrolním zavěšením v místě, kde není ohrožen pádem,
- d) hasič provádějící slanění rukou sevře a drží páku slaňovací brzdy. Pracovní ruka svírá lano vycházející ze slaňovací brzdy tak, aby docházelo pouze k mírnému prokluzu lana ve slaňovací brzdě,
- e) zablokováním slaňovací brzdy a k zastavení slanění dojde k puštění páky slaňovací brzdy. V některých případech může lano přes samoblokující funkci ve slaňovací brzdě prokluzovat. Proto se doporučuje, po zastavení slanění, z konce lana vycházejícího ze slaňovací brzdy vytvořit smyčku, která se omotá přes páku a tělo slaňovací brzdy. Zajištění lana ve slaňovací brzdě STOP proti prokluzu je možné dvěma způsoby – obr. 32, obr. 33, obr. 34, obr. 35, obr. 36.

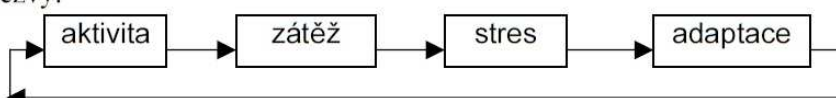
Příloha č.3

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky		
Bojový řád jednotek požární ochrany - taktické postupy zásahu		
<i>Název:</i>	Metodický list číslo	12 N
Nebezpečí psychického vyčerpání („únavový syndrom“)	<i>Vydáno dne: 29. října 2001</i>	<i>Stran: 3</i>

I.

Charakteristika

- 1) Výkonnost hasiče je úzce spojena s problematikou zátěže včetně zátěže, psychické. Člověka chápeme v souvislosti působení řetězce aktivit, tzn. základních prvků stimulů a odezvy:

Aktivita - jakákoliv činnost člověka (záchranáře) vyvolávající zátěž organismu.

Zátěž - zatížení člověka (záchranáře) vyvolávající stresovou odezvu organismu (psychofyzilogické změny).

Stres - stresová odezva organismu vyvolávající adaptační syndrom přizpůsobení nové zátěžové situaci.

Adaptace - přizpůsobení se nové zátěžové situaci (kvalita - kvantita) vyvolávající odezvu vyrovnání, tj. přijetí nové úrovně aktivity (čerpání rezerv).

- 2) V okamžiku přerušení řetězce aktivit nepřizpůsobením se nové zátěžové situaci dochází k syndromu psychofyzilogického vyčerpání (únavový syndrom). Pokud se dokáže hasič adaptovat na novou požadovanou úroveň aktivity, nebezpečí psychického vyčerpání nehrozí.
- 3) Při zátěžové odezvě organismu rozlišujeme:
- projevy* - bezprostřední, akutní, krátce trvající reakce vznikající v situaci, která klade zvýšené nároky na hasiče a jeho organismus (např. vzestup srdeční frekvence, krevního tlaku či jiných fyziologických parametrů, termoregulační reakce v horkém prostředí, při přehřátí),
 - účinky* - dlouhodobé vlivy zátěžových situací na organismus, tj. důsledky chronicky se opakujících zátěží vyvolávající změnu zdravotního stavu.

II.

Předpokládaný výskyt

- 4) Nebezpečí psychického vyčerpání je v profesi hasiče nejen časté, ale i pestré, ve své podstatě závisí na druhu zásahu a délce působení zátěže.
- 5) Krátkodobě přechodné reakce a stavy jsou přítomné v akutních zátěžových či stresových situacích a po jejich pominutí odeznívají. Odezva při krátkodobé zátěži v organismu probíhá v oblasti:
- prožívání* (citové), tj. odraz vnější situace ve vnitřních zážitcích,
 - pocity obtěžování (např. tlačící popruh dýchacího přístroje, volná přilba, těsný oblek, hluk, bodové přehřátí ochranného oděvu, zakouřený prostor),
 - únava jako dočasné zhoršení mentální a fyzické funkční výkonnosti v závislosti na intenzitě trvání a časových charakteristikách předcházející zátěže (např.

- situačně kombinovaná „vlekoucí se“ práce, opakované rozhoření již zvládnutého požáru, přesycení silným emocionálním zážitkem),
- iii) emoční náladové stavy,
- b) *somatické*, tj. vliv fyziologických a biochemických procesů a funkcí v organismu (např. vnímání námahy dechovou nedostatečností, lokální bolestivost kloubů, bolest hlavy, zřaková únava, sucho v ústech),
- c) *chování*, tj. vnějších projevů a výkonů s účastí centrální nervové soustavy mající vliv na pracovní činnost (např. výpadky pozornosti u řidičů - strojníků, zvýšený počet chybných rozhodnutí velitele při zásahu).
- 6) Účinky trvalejšího charakteru neodeznívají a pokud pracovní podmínky hasiče trvají, dochází naopak k jejich stupňování - prohlubování. Příznaky psychologického vyčerpání jsou následující:
- a) pracovní nespokojenost až pracovní „vyhasnutí“; v práci se může projevit jako pocit emocionálního přetažení (nezájem), odosobněný vztah k lidem, s nimiž spolupracuje, nedostatečný vztah k práci, cynický postoj k plnění pracovních úkolů, přehnaná sebedůvěra,
- b) trvalejší změny chování - jsou již v oblasti poruch duševního zdraví (pokud se chování záchranáře ve službě s uvedenými symptomatologickými příznaky shoduje, doporučujeme odbornou konzultaci s lékařem)
- i) *krátká reaktivní psychóza* způsobená např. opakovaným zásahem u těžkých automobilových havárií (vyprošťování silně destruovaných těl). Záchranář je silně rozrušen, nesouvisle vypovídá, dezorientace v prostoru nebo naopak ztrnutí. Stav několik hodin až 10 dnů,
- ii) *posttraumatická stresová porucha* může být akutní, chronická či opožděná reakce při znovuprožívání traumatické situace. Lehké formy při chronickém přetěžování záchranářů nelze vyloučit,
- iii) *poruchy přizpůsobení* - jde obvykle o zhoršení výstupního chování v běžných sociálních nebo pracovních funkcích, např. v partnerských vztazích nebo v zaměstnání). Jsou provázeny dlouhodobě depresivními náladami, stažením do sebe, úzkostnými projevy,
- iv) *behaviorální poruchy* (poruchy chování) jsou projevy dlouhodobě změněného chování v pracovní výkonnosti, tendencemi k fluktuaci uvnitř organizace (přechod z funkce na funkci) nebo odchodu z jednotky a následného litování se snahou návratu. Do této skupiny patří také např. poruchy stravovacích zvyklostí (přejídání), ale i silné kuřáctví (nad 20 cigaret denně) a tendence k nadměrné konzumaci alkoholu,
- v) *somatické symptomy a somatická onemocnění* - do této skupiny patří např. gastrointestinální symptomy (pálení žáhy), srdeční symptomy (arytmie, bolesti na hrudníku), poruchy spánku, chronická únavnost. Škála somatických symptomů je velmi pestrá. Jejich expozice obvykle kontraindikuje funkci výkonného záchranáře.

III.

Ochrana

- 7) Ochrana proti psychickému vyčerpání tvoří preventivní postupy zaměřené podle oblasti jejich expozice.
- 8) V oblasti krátkodobých projevů vyčerpání je ochranou:
 - a) pečlivá příprava výstroje a výzbroje pro zásah, výcvik v jejich používání, výuka rozhodovacích procesů, odborná způsobilost,
 - b) dodržování psychohygienických zásad
 - i) zdravá životospráva (výživa, pravidelnost),
 - ii) nekouřit (kouření krátí dech i věk),
 - iii) omezení konzumace alkoholických nápojů nebo abstinence,
 - iv) sportování a posilování tělesné kondice,
 - v) vyrovnané sociální zázemí (rodina, manželství),
 - c) k profesi hasiče přijímat jen jednotlivce psychicky stabilizované,
 - d) průběžné informování hasičů o situaci na místě zásahu,
 - e) střídání práce a odpočinku a jištění hasičů při zásahu,
 - f) ochrana před stresovými faktory (fyzickým vyčerpáním, přehřátím nebo chladem).
- 9) V oblasti dlouhodobých projevů vyčerpání je ochranou:
 - a) péče velitelů o psychosociální a funkčně organizační klima jednotky celkově,
 - b) odborná terapie po náročných zásazích se silnými emocionálními prožitky,
 - c) pokud se symptomy psychického přetížení trvalejšího charakteru objeví, nutno je chápat od určité meze jako psychická onemocnění vyžadující odborné konzultace (psychologů, psychiatrů).